

ԾԱՂԻԿ ԿԸ ՀՐԱՄԱՐԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՇԱՐՈՒՄ ԵՐԵՐԸ: — Հո-
տը 40 փարս:

Բաժանորդագիրն ԿԱՆՈՒՄԻՆ — Պոլսոյ համար տարե-
կան 45 դրշ. վեցամսեայ 23 դրշ. եռամսեայ 12 դրշ. —
Փաւսառաց համար տարեկան 50 դրշ. վեցամսեայ 26
դրշ. եռամսեայ 14 դրշ.:

Ռուսիոյ համար տարեկան հինգ ռուբլի: Ուրիշ եր-
կիրներու համար 12 ֆրանք:

Փաւսառացի գրողներու համար կ'ընդունուի:
Միայն երեք թիւ ապագայի կը զրկուի: Այնուհետեւ
բաժանորդագիրն չը վճարողը կը դադարի թերթը ընդու-
նելէ:

Ծանուցման տողը 2 դրշ.:

40 փարս

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 փարս

ԾԱՂԻԿ

Հ Ր Ա Պ Ի Ր

ԾԱՂԻԿ Ի ՎԵՐԱԳԵՐԿԱՆ ԱՄԷՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՄԱՐ ԳԻՄԷԼ
ԱՌ ՏՏՈՐԷՆԻ-ՀՐԱՄԱՐԱՐԿԻՆ 30 ԱՆՍՆ Գ. ՓԱՍՏԱՐԱՆԻՆ

Պոլս, Էսկի-Չաբիէ, Պրետերան Տպարան

درعليه ده اسكي ضبطيه زقاغده برريان مطبعه سنده

« زاغيك » غزتهسى مديرى بالا قاشيان حووان

HOVNAN PALACACHIAN

Directeur du journal arménien « Dzaghik »,
Rue Esski-Zabtié, Imprimerie N. Bérbérian
CONSTANTINOPLE

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 47

ՇԱԲԱԹ

3 0 Գ Ո Ս Տ Ո Ս 1891

Շ Է Յ Ք Ս Ե Ի Ր

Վ Ե Ն Ե Տ Կ Ո Յ Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Կ Ա Ն Ը

ԿԱՏԱԿԵՐ ԳՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Ա

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

Պելմոն:— Սեմեակ մը Բորսիայի քան մէջ:

(Մտնեն Բորսիա եւ Ներսիս)

Բորսիա.— Զիշդն ըսելով, Ներսիս, իմ
փոքրիկ մարմինն յոգնեցաւ այս մեծ աշխար-
հէն:

Ներսիս.— Իրաւունք կ'ունենայիք այդ-
պէս ըլլալու, անուշիկ տիկին, եթէ ձեր ա-
ղէտներն ալ ձեր յաջողութեանց չափ բազ-
մաթիւ ըլլային, և սակայն որչափ որ կը տես-
նեմ, անոնք որոյ անմարտողութիւն կուտայ
չափազանց անուշդը, հիւանդ կ'ըլլան ճիշդ
անոնց պէս որոնք քիչ անուշդ առնելով կը
մեռնին անօթութենէ: Միջին երջանկութիւն
մը չէ արդարեւ միջին դիրք մը ունենալը:
Փարթեմութիւնը շուտ կը ձերմկնէ մազերն,
բայց հանդարտ կեանքն աւելի կ'ապրեցնէ
զմարդ:

Բորս.— Բարի աստիճաններ և լաւ ար-
տասանեալ:

Ներ.— Լաւագոյն կ'ըլլային, եթէ մար-
դիկ լաւ հետեւէին անոնց:

Բոր.— Եթէ ընեւն այդչափ դիւրին ըլ-
լար քան ինչ որ լաւ է ընել գիտնալը, մա-
տուռներն եկելէն կը դառնային, աղքատաց
անակներն իշխանական պալատներ. լաւ քա-
րողիչն այն է որ կը հետեւի իւր խրատուց.
ինձ համար աւելի հեշտ է ուսուցանել քան
հոգւոյ ինչ որ լաւ է ընել քան մին ըլլալ այն
քսանին և հետեւիլ իմ մասնաւոր խրատուց:
Ուղեղն կրնայ յերկրի վրայ օրէնքներ ընդգէմ
մարմնոյ, այլ ջերմ խառնաւորումն կը թռի
ցուրտ հրամանի մը վրայէ. խենդուկ երի-
տասարդութիւնն այնչափ թեթեւաշարժ ձա-
գար մ'է ցատկելու այդ բարի խորհուրդ ըս-
ած խելահիւս ցանցէն դուրս: Բայց այս
պատճառաբանութիւնն ինձ բնաւ չօգնեց ար-
մուսին մը ընտրելու: Վա՛հ, այս ընտրել
բառն, չեմ կրնար ո՛չ ընտրել ինձ հաճելին և
մերժել ատելին. ապրող աշխարհ մը կամքն
այնչափ կաշկանդեալ է մեռեալ հօր մը կա-
մօքն: Դառն չէ, Ներսիս, չկարենալ ո՛չ ըն-
տրել, ո՛չ մերժել:

Ներսիս.— Հայդդ միշտ առաքինի եղած է,
և սուրբ մարդիկ իրենց մահուան պահուն
ազնիւ ներշնչումներ ունին. ակներև է որ
այս յղացումը ոսկի, արծաթ և կապարեայ
անտուկներով վիճակահանութիւնն, որոյ

համեմատ ո՛վ որ գուշակէ իւր խորհուրդը,
անմիջապէս ձեզ կը տիրանայ, և այդ ճշմարիտ-
գուշակողը պիտի ըլլայ այն մարդն որ զձեզ
ճշմարտագէտ կը սիրէ: Բայց ձեր սէրն ի՞նչ
աստիճան է այս եկող զանազան իշխան ձեռ-
նապահանջից համար:

Բորս.— Խնդրեմ, իրենց անուանց ցու-
ցակը կարգայ ինձ, և քանի անունները տաս,
ես կը նկարագրեմ, և այս նկարագրութիւն
քեզ կը յայտնէ սիրոյս աստիճանը:

Ներսի.— Առաջինն է Նարոյիցի իշխանը:

Բորս.— Ա՛հ, ճիշդ մտրուկ մ'է նա, զի
միշտ և միշտ իւր ձիւնն վրայ կը խօսի և ան-
ձամբ զանի պայտելու արհեստն իւր գլխա-
ւոր արժանեաց կարգը կը դասէ. վախեմ
իւր տիկին մայրը պայտաբի մը հետ խաբուած
ըլլայ:

Ներսի.— Յետոյ կուգայ Կոմս Բալաթին:

Բորս.— Նա ալ միշտ յօնքերը կը պուտէ
և այնպիսի կերպարանք մը կ'առնու որ կար-
ծես ըսել կ'ուզէ. «Եթէ զիս չես ուզեր, յայտ-
նէ»: Ժիծաղաբարձ պատմութիւններ առանց
խիթ ժպտելու մտիկ կ'ընէ. կը վախեմ որ ծե-
րանալով վիճի փիլիսոփային գէմքն առնու-
քանի որ իւր երիտասարդութեան մէջ պա-
շտեալ է այսչափ անհաճոյ տրտմութեամբ:
Կ'ընտրեմ աւելի ամուսնանալ ընտրել ոսկի մի
ունեցող մեռելի գլխու հետ քան այս երկու-
քէ միոյն հետ: Աստուած զիս զերծ պահէ՛ այս
երկուքէն ալ:

Ներսի.— Ի՞նչ կ'ըսես գաղիացի Սէնեօ-
րին, Պարոն Լըպոն:

Բորս.— Աստուած զինք ստեղծեց է, ու-
րեմն պէտք ենք իրր մարդ ընդունիլ. յիշա-
ւի գիտեմ որ ծաղրարանելն մեզը մ'է, բայց
այս մարդը Նարոյիցիին ձիւն ընտրի ձի մը
ունի, յօնքերը պուտելու մասին Կոմս Բալա-
թինէ աւելի վառութեամբ սովորութիւն մ'ունի.
ընդհանուր առմամբ մարդ մ'է, այլ մարդ մը
չէ ի մասնաւոր. տուրդիկ մը կ'երգէ և կ'սկսի
ցատկաւել. կարող է կուլիլ իւր ստուերին
հետ, եթէ կարգուիմ իւր հետ, քսան հոգ-
ւոյ հետ ամուսնացած պիտի ըլլամ: Սիրա-
յօթար պիտի ներկի իրեն, եթէ զիս անար-
գէտ, որովհետեւ զիս յիմարանալու չափ պի-
տի սիրէր և ինձ անկարելի կ'ըլլար փոխա-
րէնը վճարել:

Ներսի.— Ի՞նչ կ'ըսես ուրեմն Ֆօքօն Պը-
րիճի, երիտասարդ պարոնն անկիացի:

Բորս.— Գիտես որ անոր բան չեմ ըսեր,
վասն զի նա զիս չը հասկնար, և ոչ ալ ես
զինքը: Ոչ լատիներէն կը խօսի, ոչ գաղիե-
րէն, ոչ ալ իտալերէն. իսկ գալով ինձ, կըր-
նաս արդարութեան պաշտօնատուներ երթալ
և երդնուլ որ երկու ստակի անկիւնքէն չեմ
գիտեր: Գեղեցիկ մարդու մը պատկերն ունի.
աւա՛ղ, ո՛վ կրնայ մեջկատակով խօսիլ. ի՞նչ
տարօրինակ հագուած է. կարծեմ բաճկոնը
Խալիա գնած է, տաբատը ի Գաղիա, բե-

ղոյրն ի Գերմանիա և իւր ձեւերն ամէն տեղ:
Ներսի.— Ի՞նչ կը մտածես Սիովուացի լոր-
տին վրայ, անոր դրացին:

Բորս.— Բարի դրացոյ գթարտութիւնն
ունի, զի անկիւնքէն ապտակ մը փոխ ա-
ռաւ և երգուաւ որ իրեն պիտի դարձնէ զայդ
երբ կարող ըլլայ. կարծեմ Գաղիացին երաշ-
խաւոր եղաւ և ստորագրութիւն տուաւ երկ-
րորդ ապտակի մը համար:

Ներսի.— Ի՞նչպէս կը գտնես երիտասարդ
գերմանացին, Սաքսի դքսին քեռորդին:

Բորս.— Առաւօտուն խորշելի է, երբ սա-
կաւակեր է. աւելի խորշելի է կէս օրէ վերջ՝
մինչ գիշով է. իւր ընտրեալագոյն ժամերուն
մէջ մարդէ մը քիչ ստոր է, իսկ գէշ ժամե-
րուն մէջ հազիւ կենդանիէ մը լաւ է: Եթէ
այդպիսի չարիք մը ինձ վիճակելու չարա-
բաղդութիւնը ունենամ, կարծեմ այդպէս զեր-
ծելու միջոցը կը գտնեմ:

Ներսի.— Եթէ պահանջէր անտուկներուն
մէջ ընագրութիւն ընել և ընտրութեան մէջ
յաջողէր, չէիք կրնար զինքը մերժել իբր ա-
մուսին՝ առանց մերժած ըլլալու ձեր հօր կա-
մացը իրագործումը:

Բորս.— Ուստի, աս ահի չարագունին,
խնդրեմ գաւաթ մը Ռէնի գինի դիր վատ
անտուկին վրայ, զի երբ սատանան իսկ մէջն
ըլլայ, եթէ փորձութիւնն յաջով է, անպատ-
ճառ զայդ կ'ընտրէ: Ամէն բան պիտի ընեմ,
Ներսիս, սպունգի մը հետ ամուսնանալէ ա-
ռաջ:

Ներսի.— Այս ազնուականաց հետ ամուս-
նանալու երկիւղն երբէք մի՛ ունենաք, տի-
կին, զի ինձ իմացուցին իրենց նպատակն որ
է իրենց տեղերը դառնալ և ալ չտաղտկացը-
նել զձեզ իրենց խնդիրներով. միայն թէ ըզ-
քեզ ուրիշ կերպով ձեռք չձգէին քան այս՝
հօրդ հրամայած անտուկներու վիճակահանու-
թեամբ:

Բորս.— Եթէ Սիպիլի տարիքի չափ ալ
ապրիլ պէտք ըլլար, Անահիտի նման կոյս պի-
տի մեռնել, քան թէ հօրս կամքէն դուրս
այլ եղանակաւ յաղթուէի: Ուրախ եմ չտա որ
այս ձեռնապահանջներու խումբն այնչափ ի-
մաստուն է, զի իրենց մէջ չըկայ մէկն որոյ
բացակայութեան համար հառաչեմ. կ'աղա-
չեմ զԱստուած որ նոցա բարեյաջող երթ մը
չնորհէ:

Ներսի.— Կը յիշէ՞ք, տիկին, երբ գեւ ձեր
հայրն ողջ էր, Վենետիկցի մը, զրազէտ և
զինուոր միանգամայն, հոս եկաւ Մօնֆէրատ
մարքիզին ընկերակցութեամբ:

Բորս.— Երբ, այո՛, Պատանեօն էր, այդ-
էր անունը կարծեմ:

Ներսի.— Ստուգիւ, տիկին, բոլորին մէջ
միակ անձն էր այդ որոյ վրայ մնացին հեշտիւ
իմ աչեր. կարծեօքս, գեղուհի մ'ունենալու
արժանի մէկն է:

Բորս.— Լաւ կը յիշեմ, և միտքս կուգայ.

որ քու տուած գովեստիցն ալ արժանի էր :
(Մտնէ սպասաւոր մը :)

Է՛հ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ լուր :

Սպաս.— Չորս օտարականք զձեզ կը հարցնեն՝ իրենց հրաժեշտը տալու համար, տիկին, և հինգերորդի մ'ալ յառաջընթացն եկաւ. կ'ըսէ որ իւր տէրը, Մարութի իշխանը, այս գիշեր հոս պիտի հասնի :

Բոքս.— Եթէ կարենայի բարի դալուստ մաղթել այս հինգերորդին այն սրտով որով ողջերթ կը մաղթեմ միւս չորսերուն, երջանիկ պիտի ըլլայի իւր ժամանումէն : Եթէ սուրբի մը բարքով և սատանի մը գոյնով ըլլայ, զինք աւելի իր խոստովանահայր պիտի սիրէի քան ամուսին : Եկուր, Նէրիսա. առաջ անցիր, տղայ : Հազիւ դրան նիգն իջուցինք ձեռնապահանջի մը ետեւէն, ահա ուրիշ մը դուռը կը բաղխէ :

Երբունակելի) Թարգ. Ա. ՀԱՄԲԱՐԳԱՅԹԱՆ

ԹԵՍՕՐԱՅԲ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՎԵՃԱԿԻՆ

Ե՛

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԻՆ ԶԵՌԱԳԻՐՔ

—

Ա.

Կ Ե Ս Ա Ր Ի Ա

(Առաջնորդանիստ)

—

Ձեռագիրք Ս. Աստուածածնի Մայր Եկեղեցւոյ

(Շարունակութիւն 41րդ թիւէն)

9. ԱԻՆՏԱՐԱՆ

Թուորք, 324 կամ 648 էջ : Մեծութիւն, 18, 5×13.5 հարիւրորդամէթր : Գիր, բոլորագիր խիտ մաքուր և սեւ մեկն : Գրութիւն, երկսիւնակ 10.5×8 հրդմ. երկու սիւնակաց միջև եղած բացութիւնն է 1 հրդմ. Տողք՝ 21 : Նիւր, թուղթ, կակուղ և փայլուն : Կազմ, արեւելեան, տախտակեայ կաշիպատ, և երկու արտաքին երեսներն արծաթապատ : Հանգամանք, բաւական մաքուր պահուած է : Դատարկ, թղ. 1, 2, 28, 115, 116, 167, 250, 312, 324 և պատկերաց առաջին էջերն : Պատկերք, թուղթ 19 : Խորանք, թուղթ 14 : Լուսանցազարդք, բաւական մեծագիր են, գեղեցիկ վրձին և ճաշակաւ գեղարուեստ : Յիշատակագրութիւն չունի, հետեւաբար ժամանակ, գրիչ, տեղ և տեղն անձանթի :

Տեղեկութիւնք. 1. Մատենիս սկիզբն և վերջն երկուքական մագաղաթեայ թղթեր կան և երկուքական գրով գրուած : 2. Ամբողջ պատկերքն և չորից Աւետարանաց առաջին թղթերն մագաղաթեայ են : 3. Ամէն զիտոց սկզբագրերն զարդագիր և քնչնագիր են դուռնաւոր և ոսկեզօծ. և ամէն համարներու սկզբագրերն են զլիսագիր համակ ոսկի :

Պատկերք, 1) թղ. 3, Աւետուած : 2) թղ. 4, Երկրպագութիւն մոգուց : 3) թղ. 5, Քառանկորեայ դալուստն ի Տաճար : 4) թղ. 6, Մկրտութիւն : 5) թղ. 7, Այլակերպութիւն : 6) թղ. 8, Յարութիւն Ղազարու : 7) թղ. 9, Գալուստն յերուսաղէմ : 8) թղ. 10, Ընթերիք : 9) թղ. 11, Ոտնուայ : 10) թղ. 12, Մատնութիւն : 11) թղ. 13, Խաչի ճանապարհ : 12) թղ. 14, Խաչելութիւն : 13) թղ. 15, Յարութիւնն Քրիստոսի : 14) թղ. 16, Գալուստ Հոգւոյ Սրբոյ : 15) թղ. 17, Վերջին դատաստան : 16) թղ. 29, Մատթէոս Աւետարանիչ : 17) թղ. 116, Մարկոս Աւե-

տարանիչ : 18) թղ. 168, Ղուկաս Աւետարանիչ : 19) թղ. 251, Յովհաննէս Աւետարանիչ :

Խորանք. 1) թղ. 18 և 19, խորանք Եւսեբայ : 2) թղ. 20—27, խորանք համաձայնութեան : 3) թղ. 30, ճակատը խորան և եղբրազարդ. «Գիրք ծնունդ» զարդագիր, գունաւոր և ոսկեզօծ : 4) թղ. 113—115, Յանկ և Նախագրութիւն Մարկոսի Աւետարանին : 5) թղ. 117, խորան և եղբրազարդ. «Սկիզբն» զարդագիր, գունաւոր և ոսկեզօծ : 6) թղ. 165—166, ցանկ և Նախագրութիւն Ղուկասու : 7) թղ. 169, Խորան և եղբրազարդ, գունաւոր և ոսկեզօծ. «Քանգի բա» զարդագիր : 8) թղ. 248—249, Յանկ և Նախագրութիւն Յովհաննէս : 9) թղ. 252, խորան և եղբրազարդ, «Ի լուրջութեան» զարդագիր, գունաւոր և ոսկեզօծ : Թուղթ 311 կը վերջանայ Մատեանս :

40. ԱԻՆՏԱՐԱՆ

Գիր, բոլորագիր, մաքուր և սեւ մեկն : Գրութիւն, երկսիւնակ : Կազմ, հին արեւելեան, տախտակեայ կաշիպատ : Նիւր, թուղթ սպիտակ : Հանգամանք՝ բաւական մաքուր պահուած է : Խորանք, Եւսեբայ, համաձայնութեան, և չորից աւետարանաց ընկերներն : Լուսանցազարդք, թուղթ 200, ժամանակ, ՌԺ. (=1561) : Գրիչ Պօղոս Քաստողանցի : Տեղի, կեսարիա կապաղովկեցոց : Տեղ, Խոթլուշան Պարոն վան Ս. Ածածնայ եկեղեցւոյն կեսարու : Տեղեկութիւնք, 1) Սկզբնագիրք՝ զարդագիր, թուղթ, և զլիսագիր են : 2) խորանք, եղբրազարդք, թուղթ են, թէև կարմուռ են, ոսկայն անհրմուտ ձեռաց գործ :

Յիշատակագրութիւնք.

1) Ի վերջն Մատթէոսի Աւետարանին գրութեալ. — «Պարուպեղեցիք սր հարց մեր և եղբարց, հօղս և միսիրս, Պաւղոս յանցաւորս, գրող սորա, և ծաղկաւղ, պաղատիմ, յիշել զմեզ մերայնովքն ի բարին Քս, և Ած զձեզ յիշեցէ :» — «Մատթէոս մարդ վասն այն ցուցաւ. Զի զմարդկութիւն Տն սկսաւ, յԱրարհամէ պատմել կարգաւ. Եւ զոր արար մինչև յարեաւ :»

2) Ի վերջն Մարկոսի Աւետարանին գրութեալ. — «Իսկ Մարկոսի ասի առեւծ. Զի սիգաձէմ է չէ գծուծ. երազ յորայն ըմբռնէ բուծ. Նոյնպէս արար զրանս իւր խծուծ :

3) Ի վերջն Ղուկասու Աւետարանին գրութեալ. — «Այլ թէ զՂուկաս եզն գրեցին. Զի նա թիկամբ հերկէ զգեալին. Կրկին անխոնձ վասն պողին : Նոյնպէս երկար են բաժն սորին :» — «Զգատապարտ ծառայից ծառայոյ զՊաւղոս յանցաւոր եղիկիս տարտամ և փրցուն գրիչս յիշեցէ ի Քս Ած :»

4) Ի վերջն Յովհաննէս Աւետարանին գրութեալ. — «Իսկ Յովհաննէս արծուանման, Թըռեաւ մտաք անհասական. Առ ի պատմել ըզէակն բան. Զանճաւ էիցս հանրական :» — «Փառք. . . Գրեցաւ և ծաղկեցաւ և զարդարեցաւ Ածարեւ Սր Աւետարանս Քսի. ձեռամբ բաղմամեղ և փծուն անիմաստ և անցաւոր գրչի Պաւղոսի Քաստողանցոյ, ի թվականին Հայոց ի յինն ՌԱ. (=1561), ի դաւաւրս կեսարիա կապաղովկեցոց, ընդ հովանեաւ Սր Ածածնին, և սրբոյն Սարգսի զաւրաւարին և որդւոյ նորա Մարտիրոսին, և սրբոյն Մեակիմիոսի զինաւորին, և այլ բազմահաւաք սրբութեանց : Ի յեպիսկոպոսու-

թեան այսմհանգալիս Տ. Յովհաննէս սըրբասնեալ Արքեպիսկոպոսի. ի յայտմ դառն և անբարի ժամանակիս ցանկացաւ զեղեալ Ածածնին սր Աւետարանիս, ի բարի յարմատոց ծընեալն և Ածային աւրհնութեամբ անեալն Պարոն Խոթլուշան, և ըստացաւ սր Աւետարանըս յիշատակ իւր և կողակցին իւրոյ Խաթուն Մամիկին և ծնաւզացն նորին ի Աւիլի Ղարիպի և մաւրն Սառային, և մեծ պապուն Էթիլին և կենակցին Սիրմային և Մարգարէին և Յիմիւրէին Խաչիկին : Դարձեալ և եղին յիշատակ անջնջի ի դուռն Սր Ածածնին, որ կարդան հանապաղ և Ած ողորմի ասեն : Քահանայք և Սարկաւագունք, խնամով պահեցէք, և դատաւաւ բանեցէք, զի և դուք առնուցուք վարձս Քսէ Այ մերոյ, Դարձեալ լսեցէք Քահանայք և ժողովուրդք, որ չունի ոք ի խոնութիւն ոչ յիմոցն և ոչ յաւատարացն հանել զսր Աւետարանս ի դրանէ սր Ածածնին, կամ գրաւելով կամ ծախելով ջանայ, ինքն իւրաովքն ելցէ յարքայութեան և մասն և բաժին զՅուդայի և զխաչահանուացն ընկալցի, և խնամով պահաւորն աւրհնին յԱյ և ամենայն սրբոց ամէն : Յիշեցէք ի Քս զուսուցիչն իմ ըզԱծատուր Մշեցի Եպս. որ բազում աշխատութեամբ սնուց և ոսոյց զիս ի դործս այս արհեստի, հատուցէ նմա Տէր Ած զերկնից արքայութիւնն և զանտրուում ուրախութիւն, ամէն : Նաև զՄարմնաւոր ծնաւզս իմ զհայրն իմ զԿոնստան և զմայրն իմ զՊանսուսն և զմեծ մայրն իմ զՊանսուսն, և զգրայրն իմ զՅակոբն և զքոյրն իմ զՓաւսայն զիսկեցեալն առ Քս, և զկենակիցն իմ զՍկեհասն և զգրարոյս մանկունս զԱրիզմանն և զԲախսասաւն, զկենդանիս և զհանգուցեալս ի Քս Ած, և որ յիշէ յիշեալ լիցի առաջի Այ : Կրկին աղաչեմ Ած ողորմի ասացէք աներոյ իմոյ Մեկիմիին, որ աշխատեցաւ ի կոկեւն թղթիս, վարձս Այ առցէ, ամէն : Դարձեալ յիշեցէք ի Քս զեղբարքն իմ զԵթիմն, զՀապաւսան, զԳուստրն իմ զՏովլար, ըզՄարգարէն և զՍառան, և ըզգեաւորոյս թոռն իմ զՀապաւսան և համաւրէն Էթիմնց նշնեցեցոց հոգոյն Ած ողորմի ասացէք և ինձ անցաւոր անարժան Պաւղոս Քահանայի, և որ զմեզ յիշատակէ միով Ած ողորմեայիս, և ինքն յիշեալ լիցի առաջի դատաստանին Քսի, ամէն :»

11. Քաթողիկոս. 92 թուղթ կամ 184 էջ, մեծագիր, նօսր գրով գրուած, յօրինեալ աշխարհաբառ և ռամկորին, ի Տէր Յակովբ Քահանայէ Աւագեան Եւդոկիոյ. թվին ռմմգ (=1764) :

(Շարունակելի)

ՏՐԴԱՏ ՎԵՐ. ՊԱԼԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ազն. ԵՂԻՍ. Է. ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ վերջերս պատրաստած է իմաստասիրական և դրագիտական ուսմանց յատուկ դասագրքերու շարք մը՝ հետզհետէ հրատարակելու մտադրութեամբ, և այս անգամ իւրոյ ընծայած է անոնցմէ մին, ՏԱՐԵՐԲ. ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԻՄԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ, որ մաքուր տպուած և 40 երեսէ բաղկացեալ տետրակ մ'է : Գին 100 փարս :

Մ Ե Ռ Ե Ա Լ Կ Ի Ն Ը

Հեղինակ՝ ՕԳՅԱՎ. ՖԵՕՏԻԵ.

Թարգ. ՄԻՀՐԱՆ ԹԵԼԵԱՆ

ՊԵՌՆԱՌԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Լա Սալիսիէն. սեպտ. 187...

(Շարունակութիւն 46րդ թիւէն)

Շքեղ տեսարան մը կը պարզուէր. գաւառն ողջոյն շարժման մէջ էր, արշալուսնն ի վեր թմրեալաբար փողոցները կը գոռացընէին: Շրջակայ աղնուականք դարաններէն դուրս հանած էին իրենց թոյլ մոյկերն ու նեղ տարատներն, և սիգութեամբ ի տես կը դնէին զայնս: Տեղւոյն աղնուապետութիւնը կարգ ըստ կարգի շարուած էր՝ հօրեղբորս կողմանէ նուիրուած դրօշակներով զարդարուն խիտ կտաւէ վրանի մը ներքեւ: Ժողովրդեան մնացեալ մասն ալ տօնի հագուստով գրաւած էր բլրոյն միջավայրն ուր իւր ագապը կը ճաշակէր: Երաժշտաց խումբը Մառսէլյէզը կը նըւադէր (չիք անխառն հաճոյք): զինուորը և ջրհանակիրք ամփոխը կը զուլէին:

Ութ էինք որ կը միճէինք յընթացս: Ես Թալալոս ձին հեծայ. այդ էր դուքսին ձիուն անունը:

Կառտինէ և Վեռվիէ գլորեցան փոսին մէջ:

Կուռանվօր ուսին ոսկորը խախտեցաւ հողարլրակին մօտ, մինչդեռ ես՝ տէգի նման կը սուրայի և կը հասնէի յառաջ քան զայլս, յետոյ թողնով զԲառնիոն եօթն ութ գրկաչափ հեռաւորութեամբ:

Ձիարշաւն յուզիչ տեսիլ մ'ընծայած էր, վերջին աստիճան գրգռած էր ներկայից կիրքերն. ուստի գալուստս մեծաշուք ընդունելութեամբ ողջունուեցաւ:

Մինչդեռ յաղթական նժոյգս և մանչակագոյն լայն կրկնոցս ի տես կ'աճէի բնին առաջ, կարելի չեղաւ ինձ չը նմարել բարձրաւանդակաց միոյն վրայ, տատանող թաշկինակաց մէջէն, մոխրագոյն խարտեշահեր ծաղկահաս մի կոյս որ այլոց նման չէր բացայայտեր իւր խնդակցութիւնը թաշկինակներ երերցնելով: Բայց տեսնելով իւր սիրուն գէմը՝ որ իմ վրայ յառած էր, յայտնի կ'երևէր թէ արտասովոր հետաքրքրութիւն մը կը տածէր իմ անձիս նկատմամբ: Եւ սակայն միայն ինքը չէր որ այդ արտայայտութիւնը ցոյց կուտար իւր գիմաց վրայ, արտայայտութիւն որ չէր երևեր արդիւնք սովորական հիացման զոր ձիարշաւի յաղթական մը կը ներշնչէ յաճախ: Ո՛չ, ակներև էր թէ այս կանանց և ի մասնաւորի այն մոխրագոյն-խարտեշահեր աղջկան համար յաղթականէ մ'աւելի բան մ'էր:

Անշուշտ ծանօթ էր իրենց Պալլադի, Փիլապի և ձիւնթացի մէջ վարած կեանքս, կէս մը դայթակղեցուցիչ հաջակս և կնահաճոյ, չուսյլ ու սիրային յարաբերութեանց տէր անձնաւորութիւն մը լինելու, հետեւաբար բնական էր որ ամէն ոք գալուստնս անձկանօք սպասէր: Կը ցաւիմ վերոգրեալ տողերուն մէջ իմ մասին այնքան համեստ չը գտնուելուս, սակայն չեմ կարող ալ ծածկել թէ ինձ նման բարեշնորհ անձի մը տեսիլը մեծ անկարգութիւններ յառաջ բերելու էր շինականաց երեւակայութեանց մէջ:

Հանգէսը չքեղորէն փակելու նպատակաւ, գիշերն՝ հօրեղբայրս պարտհանքէս մը տուաւ ուր հրաւիրեալ էին քաղքին և ջրհակայից բնակիչք: Ընդհանուր գանձակալին կինն և աղջկունք բարեհաճեցան հիւրերն մեծարելու հոգն ստանձնել:

Կը վախէի այդ կիներէ միոյն հետ, երբ յանկարծ աչացս հանդիպեցան քիչ մը առաջ տեսած աղջկանս հայեցուածքն: Այդ հայեցուածք պարի հոսանքին մէջ կը հետեւէին ինձ մի քիչ երկչոտ, այլ այն յարատեւ և մոտադիր հետաքրքրութեամբ ինչ որ յանձարիս գրաւած էր անուրթիւնս:

Վախելու յախուռն կերպս որ առեւանգման կը նմանի, կը թուէր թէ կը զարմացնէր և մեծապէս կ'աքանջացնէր զինքը: Գացի հօրեղբայրս գտնել:

— Հօրեղբայր իմ, ըսի, տե՛ս դեռատի աղջիկ մը կայ անդ որ ջերմօրէն կը փափաքի ինձ հետ վախել. կը յաւակնիմ թէ պիտի կարենամ այդ հաճոյքն իրեն պատճառել. խնդրեմ իրեն ներկայացուր զիս:

Խորամանկ ժպիտ մը, որ մտածել տուաւ ինձ, լուսաւորեց հօրեղբորս թորչումեալ դիմագծերը:

Փութաց նա առաջնորդել զիս ընտանեկան այն խմբին մօտ որ խտավայել կերպիւր կը շրջապատէր իմ վրայ սքանչացող այդ մանկավարդ գեղունիին:

— Թոյլ տուք ինձ, օրիորդ, ըսաւ, որ ձեր տիկին մօր հաւանութեամբ ձեզ կը ներկայացնեմ լաւ վախող մը, եղբորորդիս, Վոտուգուռի դերակոմսը...

— Եղբորորդիս, օրիորդ Ալիէթ աը Գուռթհէօզ:

Օրիորդ Ալիէթ զգալի կերպիւր շիկեցաւ:

— Կարի շնորհապարտ եմ ձեզ, ըսաւ մեղմիւ, բայց չեմ վախեր: Կը մերժէր նա, այո՛, կը մերժէր: Ու ես մնացի շուարած մի քանի երկվայրկեան այն դժուարին կացութեան ներքեւ յորում կը գտնուէի անձ մը, որ իւր բարեբարութեանց մերժուելը կը տեսնէ ամենէ անակնկալ և նոյն իսկ ամենէ անպատշաճ կերպիւր:

— Ո՞չ իսկ մազուրքայ մը, օրիորդ, յարեցի:

— Կը ցաւիմ թէ ոչ:

— Ներելի պիտի լինի՞ ինձ գէթ քատրիլի մը շնորհն յուսաւ: Թեթեւ մը ժպտեցաւ, գրեթէ հէգնօրէն. վերջապէս պատասխանելով ինձ:

— Եթէ հաճոյ կը թուի ձեզ:

Տաժանելի բանակցութեան մ'այս բարեյաջող արդիւնքէն վերջ, ընտանեկան խումբը զոր կը կազմէին մայր մը, մօրաքոյր մը, հօրեղբայր մը, եղբայր մը, մի և նոյն ժամանակ յայտնեց իւր խնդակցութիւնը, գոհունակութեան հառաչ մ'արձակելով:

Նոյն միջոցին քատրիլը կը ձևանար, և օրիորդ Ալիէթի հետ, ես ալ գացի տեղ մը ընտրել: Իւր այդ անսովոր մոխրագոյն մազերն, վայրի մի քանի տերեւներով խառնուած, փոքր ինչ անխընամ կուգային ժողովել գլխուն վերեւ:

Հրապուրիչ էր: Ոչ բարձրահասակ, ծախերու վրայ կաքաւող յուշապարիկի մը փոքրիկ ոտներն ունէր: Խիստ բարեձև, հակառակ իւր փոքր հասակին: Ի բնէ շնորհալից, կատարելապէս վաճառէր: Ձգիտեմ ինչ կար թափանցիկ իւր ամբողջ էութեանը մէջ: Դիմացը վրայ ու աչացը մէջ կը պարզուէր արտասովոր արտայայտութիւն մը երկչոտութեամբ և քաջասրտութեամբ, ամբողջութեամբ և սիրով խառն: Այս մի և նոյն հանգամանքներն իւր խօսակցութեան մէջ ևս կ'երևէին ընդհատութեամբ և գաղտնագողի չարաբարոյ ակնարկութիւններով: Այլ ամէն բանէ վեր անհերքելի սրբութեան և համեստութեան կերպարանք մը: Ահա այս է իւր նկարագիրը: Եւ սակայն շատ լաւ կը յիշեմ դիմաւորեցնող տուած պարահանդիսին օրը կրած զարմանքս՝ կարծիք յայտնելու համար թէ այդ երեւոյթներն ո՛ր աստիճան ճիշդ կրնան լինիլ:

Ինչ որ ալ լինի, հրապուրիչ դեռատի աղջիկ մ'էր այն: Բնականաբար քատրիլի միջոցին չափազանց երկչոտ գտնուեցաւ և շատ քիչ խօսեցաւ. կրցածիս չափ հանդարտեցուցի զինքը և ջանացի քաղցր խօսքերով համարձակութիւն ներշնչել իրեն: Ըստ պատշաճի օրուան հանդիսաւորութեան, խօսեցանք ձիերու վրայօք: Ինքն ալ ձի կը հեծնէ եղբւր, սովորաբար իւր ծերունի հօրեղբոր հետ որ ծովակալ է, և երբեմն ալ իւր եղբոր՝ որ ծովային տեղակալ մ'է:

— Երկուքն ալ նաւաստուոյ նման կը հեծնեն, ըսաւ ինձ, ծիծաղելով...: Ես եմ որ անոնց դաս կուտամ: Ես՝ յարեց ծանր ձայնով մը. հայրս ինձ սովորեցուցած էր:

Իւր տեղն առաջնորդելով զինքը, մի քանի քաղցր խօսքեր ուղղեցի իւր մօրաքոյր, ծովակալին և երիտասարդ տեղակալին, յետոյ հեռանալով այդ յարգելի ընտանիքէն որ բոլորովին սքանչացած էր իմ քաղաքավար վարմանցս վրայ, անյայտ եղայ ամփոխին մէջ:

Ահա այդ եղաւ իմ առաջին հանդիպումս օրիորդ Ալիէթ տը Գուռթհէօզի հետ: Այդ վայրկեանէն սկսեալ կասկածեցայ թէ հօրեղբայրս կ'երազէր անոր նշանել զիս: Երկրորդ անգամ հանդիպեցայ նմա երկու օր վերջ Գուռթհէօզ ընտանեաց բնակարանը, Վառապիլի դղեկին մէջ: Հօրեղբայրս հոն առաջնորդեց զիս պատրուակելով թէ դրակցութեան պարտականութիւն մ'էր այդ այցելութիւն: Ընդարձակ բնակարան մ'էր այն՝ սրածայր ու ցած տանիքներով, որոց ներքին բաժանումներն գաւառական ոճով էին կատարուած: Գեղեցիկ և խոշոր կարասիներ շարուած էին անդ խիստ և անսթեթիկ կարգով, մեր նախահարց այնքան գերազանցօրէն յատկանշին եղող անհանգստութեան (inconfortable) ճաշակաւ:

Օրիորդ Ալիէթի նման չքնաղ թռչնոյ մը համար չէր այս այնչոյնը զոր պարտէր երեւակայել: Այսու հանգերձ, խիստ ուրախ և

երջանիկ գտանք զինքը և մեր այցելութեամբ ևս յայտնապէս զուարթ :

Իրաւ է թէ հօրեղբայրս ուրացաւ, բայց ականքն էր թէ իւր թաքուն դիտաւորութիւններն զգալի էր ըրած այդ աղջկան ծընողաց, և թէ օրիորդ Ալիէթի ականջին հասած էին մի քանի բառեր : Արդարեւ բոլոր այդ բարեկիրթ անձինք կը քննէին, կը հետազօտէին, ուշի ուշով կը դիտէին զիս որպէս թէ թողել ուզէին զիս, ինչ որ յետին ծայր պիտի յոգնեցնէր զիրենք :

Նոյն օրն, ըստ որում ձի հեծած Լա Սալինիէն կը դառնայինք հանդարտօրէն, հօրեղբայրս վերջապէս բացաւ ինձ իւր սիրտը :

— Մին էր սա այն առիթներէն, ըսաւ ինձ, որ մարդու մը կենաց մէջ երկիցս չեն պատահիր... Ազնուատուհմ ընտիր աղջիկ մը, սքանչելի կազմուածք, գեր ի վերոյ կը թուէր ինձ, գեղեցիկ անուն մը, ներկային մէջ արդէն մեծ, իսկ ապագային մէջ փառաւոր հարստութիւն մը, պառաւ մօրաքոյր մ'աշխարհ չմտած, հօրեղբայր մը՝ ծովակալ և ամուրի, ուրիշ հօրեղբայր մ'ալ կ'ըլեր և բնականաբար ամուրի... Կարճ խօսքով, ինչ որ կարելի է կատարելութիւն անուանել :

Հօրեղբայրս աւելցուց նաև մի քանի թուանշաններ և ուրիշ քանի մը մանրամասնութիւններ : Իւր ըսածին նայելով և ի նըկատ ունելով զոր ինչ կրցայ անձամբ դիտել, այդ Գուռթէօզէնք որ հին սերնդէ մ'են, իրօք բաւական անօրինակ հաւաքածոյ մը կը կազմեն :

Ի բաց առեալ ձիերու մասին իրենց ունեցած ճաշակն, գըրեթէ բնաւ արդի աշխարհէն չեն նոքա : Հաւատացեալներ և կըրօնական գործոց հետամուտ անձինք են ուրիշ դարու մը սեպհական սրոյմօտէն ներկայ դարուս հովիւ իսկ անցած չէ : Այդ գերդաստանի շառաւիղներէ մին Անգղիա անցած է Կիլիսիա Աստիֆիակալին օրով և այժմ իսկ Մեծն-Բրիտանիոյ ամենէ զուտ ազնուապետութեան մէջ ի յայտ կ'ածուի : Ի Գալղիա բնակող Գուռթէօզէներու յարաբերութիւնք խիստ ջերմ են իւրեանց Անգղիական ծնողաց հետ :

Այդ յարաբերութիւնք կրցած են նպաստել դրոշմելու համար աստարնակ Գուռթէօզէներու մէջ այն սովորութիւններն որոցմով կը զանազանին իւրեանց Անգղիոյ աղբակիցք : Թէ և պապական, բայց իւրեանց սովորութիւններն անգղիական մաքրակրօն եկեղեցւոյ հանգամանքը կը կրեն : Օրինակի համար, անգղիական տոհմակիցներէն փոխ առած լինելու են երեկոյեան աղօթքն ընդ պատուօրաց հետ ի միասին կատարելու անգղիական հինաւորաց սովորութիւնը :

Այս յատկանիշը կը բաւէ նոցա վրայ գաղափար մը կազմելու համար, Հոգեւոյս Պառն տը Գուռթէօզ, հայրն Ալիէթի, և եղբայր ծովակալին ու կ'ըլերին, կ'ըսուի թէ ծանրագլուխ և հըմուտ անձ մ'էր : Իւր աղջկան համար ոչ վարժուհի ուզած է, ոչ քաղքին մէջ դասախօսութիւն, ոչ գիշերօթիկ վարժարան, ոչ ալ վաճառք օժանդակութեամբ մի քանի դաստառաց զորս վերջին ծայր հոգածութեամբ ընտրած, և որոց վրայ անդադար հսկած էր, Ալիէթի դաստիարակութեան մասաւորական մասն ինքն իսկ ստանձնած էր, թողլով իւր կնոջ նորա բարոյականն ու կրօնականը :

Ո՛հ, Աստուած իմ, նախ նմանօրինակ ընտանիքի մը մէջ չէ անշուշտ որ ինձ նման թեթեւ բարուց տէր և բոլորովին անհաւատ անձ մը իրեն կին մ'ընտրելու համար կոչուած պիտի լինի : Աչքի վարժող անյարմարութիւն մը կայ հոն, բայց խորհնք մի բիչ : Եթէ, ինչպէս ըսի, ըստ բազմին ստիպուելի ամուսնանալ նոր սերնդեան մանկամարդ հեթանոս աղջկանց միոյն հետ, — թէ և կարեւորութիւն չպիտի ընծայէի — նոյն իսկ կը խոտովանիմ թէ չալիսի երկնէն որ կինս փոքր ինչ ջերմեանդութիւն ունենար, անշուշտ ոչ թէ հաւատ ընծայելուս համար այն բարոյական երաշխաւորութեան զոր կարէ ընծայել այդպիսի ջերմեանդութիւն մը, որ ինձ համար հեռի է լինելէ առաքինութեան հոմանիշին : Այսու հանդերձ, ստոյգ չէ միթէ թէ՛ կանանց համար պարտաճանաչութեան գաղափարն գրեթէ միշտ անբաժան է կրօնական գաղափարէն : Արդարեւ կրօնը չաղաղապանէր անկուսէ՛ կանանց ամենքն ալ, բայց սխալ է հեռացնել թէ և ոչ մին կը վայելէ նորա պաշտպանութիւնը : Լաւագոյն է միշտ այդ վերջին բաղքն իւր կողմն ունենալ : Ճշմարիտն ըսելով, այդ Գուռթէօզի ընտանեանց և իրենց աղջկան օրիորդ Գուռթէօզի դաւանութիւնն և կրօնական սովորութիւններն մինչ կրօնամուտութիւն հասած կը թուին լինել : Բայց ընտանեաց մասին փոյթս չէ, քանի որ հոն հաստատուելու մտադրութիւն չունիմ : Գալով օրիորդ Գուռթէօզի, խորհեցայ թէ ի Բարիդ բնակութիւն մը, ձմեռան եղանակին, պիտի բաւէր մոռցնել տալ իրեն կրօնի մասին ունե-

ցած ծայրայեղ ու խստապահանջ սովորութիւնները :

Ուրիշ ամէն նկատումներով, այս ամուսնութեան առաւելութիւններն անվիճելի էին : Առաջին տեսնելուս՝ այդ աղջկին ինձ յարմար դատած էի և յայտնեցի զայս հօրեղբորս առանց վարանման : Այսու հանդերձ կար բան մը՝ որ մի քիչ զարմանք կը պատճառէր ինձ. թող ինձ նման սկեպտիկեան մը ամուսնանայ ջերմեանդ աղջկան մը հետ, աղկից բնական բան չկայ, պատճառն ըսի արդէն : Բայց ինչ որ զիս կ'աղչեցնէր, սա է թէ այդքան անդրդուելի կերպիւ կրօնական ուղղափառ սկզբմամբ տոգորուած ընտանիք մը ի՞նչպէս նոյն հետայն չմերժեց ամուսնութիւնն անձի մը որոյ համբաւն, թէ և անշուշտ պատուաւոր, այլ բոլորովին հեռի էր սուրբի մը համբաւն լինելէ : Ահա այս կէտը փոքր ինչ զարմանք պատճառած է ինձ : Այդ օրէն սկսեալ, լին համաձայնութեամբ և ամէն հարկեցուցիչ նախազգուշութեամբ յայտնի էր թէ Գուռթէօզէնց տունը մուտ դուռն էր եթէ ոչ ընդունւած, այլ իրիւր ընդունելի թեկնածու :

Փափաք յայտնեցի ձիավարութեան դասեր աւանդել օրիորդ Ալիէթի եղբոր, երիտասարդ ծովային սպայ Պ. Ժեռառի : Եկաւ ժամանակ մը յորում օրիորդ Ալիէթի ևս ընդ պաշտպանութեամբ ծովակալին հանձնեալ մասնակցիլ մեր ձիարշաւներուն : Զուարթօրէն խնդրեց որ քննադատութիւններս չը խնայեմ իրմէ իւր հեծնելու եղանակին վրայ : Բայց նա խրատի պէտք չունէր՝ այդ դեռատի խարտեհակն ջերմեանդն մարդերին (centauresse) մ'էր կարծես : Եւ որովհետեւ իրեն ներելի մարմնամարդն միայն այս էր, բոլոր իւր սրտին բոցը հոն արձկած էր : Ընաց հրաշալի ճարտարութիւն մ'ունէր : Իւր հայրը շատ լաւ մարդած էր զինքը :

Մեր առաւօտեան պոյսներէ վերադարձին շատ անգամ կը պատահէր որ ճաշի վար դնէին զիս ի վառարկի : Այս յարաճուն մոտեմութեան մէջ բոլոր այդ Գուռթէօզէներն մի և նոյն եռանդեամբ կը շարունակէին ուսումնասիրել իմ բնական, մասաւորական և բարոյական գոյութիւնս և առաւել քան զառաւել յայտնապէս գոհունակութիւն ցոյց կուտային : Գալով ինձ, թերեւս նուազ գոհունակութեամբ, բայց հաւատար հետաքրքրութեամբ ամէն օր առաւել կը խրատուէի այս նախապատմական խորին ուսումնասիրութեան մէջ : Կը գուշակէի թէ այժմ անհետացեալ Պառն տը Գուռթէօզէնք եղած լինելու էր եթէ ոչ գեր ի վերոյ խմացականութիւն մը, գէթ արտասովոր բնաւորութեան տէր անձնաւորութիւն մը, որ իւր աղբեցութեան կնիքը թողած և դրօշմած էր իրեններուն վրայ : Իւր ընտանեաց մէջ հաստատուած կարգն ու կանոնը իւր մահուընէ վերջն ալ անխախտ մնացած է, և նորա ոգին է միշտ որ կը տիրէ իւր տան մէջ, աղջկանն՝ Ալիէթի՝ շնորհակց կերպարանքին ներքեւ : Արդէն օրիորդ տը Գուռթէօզէնք ինքն իսկ հաստատեց զիս իմ այս կարծեացս մէջ, յայտնելով ինձ այն խելայեղութիւնն որոյ ենթակայ էր եղած իւր հայրն և զոր ինքն ժառանգած էր մեծաւ մասամբ :

Օր մը ցոյց կուտար ինձ գլխին թանգարանը, որ ինչպէս օրագրոյս սկիզբն ըսի, շատ ճոխ է ժէլդ դարուն վերաբերեալ երկասիրութիւններով և նոյն դարու յիշատակագիրներով : Դիտեցի նաև հոն նոյն ժամանակուան յատուկ պատկերներու հետաքրքրաշարժ հաւաքածոյ մը :

— Օրիորդ, ըսի նմա, միթէ ձեր յարգոյ հայրն Ժ. Լուգովիտի դարուն յարեալ էր :

— Հայրս, պատասխան տուաւ ինձ լրջօրէն, այդ դարուն մէջ կ'ապրէր :

Եւ որովհետեւ անձկոտ զարմացմամբ կը դիտէի զինքը, աւելցուցի.

— Եւ զիս ալ հոն իւր հետ կ'ապրեցնէր :

Եւ նոյն հետայն այս տարօրինակ աղջկան աչքին արտասուօք լեցուեցան : Դէմքը դարձուց և մի քայլ ընկրկեցաւ, որպէս զի զսպէ իւր յուզումը, յետոյ յառաջանալով աթոռ մը ցոյց տուաւ ինձ, ինքն ալ նստաւ թանգարանին աստիճանին վրայ և ըսաւ.

— Պէտք է որ ձեզ բացատրեմ թէ ո՞վ էր հայրս :

Կէս վայրկեանի չափ ամբիովեց իւր միտքը, յետոյ խօսեցաւ սրտի զեղմամբ մ'որ սովորական չէր իրեն, վարանելով և զգալի կերպիւ շիկնելով ամէն անգամ որ պիտի արտասանէր բան մը որ կրնար մի քիչ չափազանց լուրջ երևիլ դեռատի աղջկան բերնին մէջ :

— Հայրս, շարունակեց, Բաբէի ճակատամարտին մէջ ընդունած վէրքին հետեանօք մեռաւ : Այսու ձեզ ըսել կ'ուզեմ թէ կը սիրէր իւր հայրենիքը, բայց չէր սիրեր իւր դարը :

(Շարունակելի)

ԹՈՋԵՆԻԿՆ ԱՌՈՐՍՈՐԴ

Աստուած գիւտ տուաւ,
Աստուած քոյ առնէ,
Որտեղ, ե՛րբ բարեաւ,
Ի՞նչ կ'ուզես ինչ:

Հանոյքիդ համար
Ձե՞ս խղճար զարնել
Թուով անհամար
Անմեղ քուցիկներ:

Մենք դեռ նոր ծննդով
Կ'ուզենք ապրիլ շաւ,
Օրհնել մեր զԱստուած
Թույլի միտք ազատ:

Որտեղ, ե՛կ, նրսէ
Ծառին շուրջին տակ,
Շուրջ ա՛ռ ու սրբէ
Ճակիւք ջերմ կայլակ:

Դիտէ՛ք ինչ չորս պիւն
Ծառեր ու դաշտեր,
Ծաղկանց եւ վարդին
Վայելէ բոյրեր:

Դիտուի՛ր ի վերեւ
Կախէ՛ գեղեցիկ չար,
Խնայէ՛ իմ արեւ,
Մօրս միտք մի՛ տար:

Թուցիկն չաւառած
Իւր երգ տակաւին,
Գնահին ի սրբաց
Դիպար գիրք լանջին:

Առաւ շան բերնէն,
Որտեղ գայն տեսաւ,
Խղճաց, ու աչքին
Ձղջման ջուր բռնաւ:
Ա. ՀԱՄԲԱՐԳ-ԱՌԹԱՆ

ԴԱՏԱՅ ՎԱՆՔ

ԽԱՐԵՆԴ. ՄԵՋՐԱՍ. 1891 յուլիս 10. —
Երկար տառնէ ի վեր սրտին փափաքն էր «Ծա-
ղիկ»-ի ազնիւ ընթերցողաց ներկայացնել տեղ-
ւոյս Դատմայ վանուց արդի վիճակը և նորա
նկարագիրը. բայց պարագայից բերմամբ չէ-
ինք յաջողած. արդ պատեն համարելով ներ-
կայիս կը գրեմ այն երկտող որ պատկերն է
յիշեալ վանուց:

Լուսաւորչայ շարաթն էր, մի քանի բա-
րեկամներով առաւօտեան 10ին ճամբայ ելանք.
Երեք ժամ մի օրինակ քալէ, անհատնում
ճամբայ. վերջապէս ընկերներէս մին աւետեց
թէ մօտեցած ենք վանքին, հեռուն մատնա-
նիշ ընելով ծառատան մը. քիչ մը ևս քալե-
ցինք դէպ իսոր, և ահա վանքն իւր հինա-
ւուրց ճակատը ցոյց տուաւ:

Իջանք «Լուս Աղբիւր» առաջանին շուրջը
բաղմեցանք՝ որ զովորար ուսնենք շրջ-
ջապատեալէ. աղբիւրը կամարակալ է, ջուրն
առատ և խիստ զովարար. արդի Վանահայր
(թող ներուի մեզ զնա Վանահայր կոչելն, վա-
ղն զի իւր վանահայր ամեն ինչ իւր ձեռաց
մէջ ունի, կը հրամայէ, մինչև իսկ և կ'ըս-
տաւանայ) Սարգիս եղբայրն ներկայացաւ մեզ
իւր «բարի եկիւք» տալով. իջնենք եկեղեցին.
Լուս աղբիւրէ իւր 60 ոտք հեռի՝ վանքին փայ-
տաշէն կոչոտ ու հսկայ գուռնէն տակաւին
ներս չ'մտած, ակնարկ մը ձգենք մեր չորս
կողմը. յիշեալ դրան դէմ հսկայ սև քար մը

կեցած է կանգուն վրան շատ մը խաչերով.
այս քարն ի՞նչ է, հարցուցաւ:

— Կ'ըսեն թէ վանքին հիմնադիր Եպիս-
կոպոսին գերեզմանն է, սակայն գերեզմանի
մը նշան ամենեւին չ'կայ, գերեզմանոցը այս
տեղէն 40—50 ոտք հեռի է: Այս քարին միայն
կոթող ըսելով բաւականանամք և դառնամք
վանքին. գուռը ահագին շառաչմամբ կը բա-
ցուէր, արջառոց բազմութիւն մը կ'երեւէր
և երկու գամբռներու ձայները կը թնդացնէ-
ին բակը, որք ոչխարաց ու վանքին պահպա-
նութիւն ընել կը թուէին. Սարգիս եղբայր,
ըսի, այս ոչխարները վանքի՞ն կը վերաբե-
րին թէ ձեզ:

— Վանքը երբոք ինձ յանձնեցին, ո՛չ կով
կար, ո՛չ ոչխար և ո՛չ էջ: (Ձեմ գիտեր թէ
յանձնողներն ո՞՞ք են)

— Կ'երեւի թէ ասոնք ձեր անձնականին
կը վերաբերին:

— Աստուած գիտէ, ըսելով բաւականա-
ցաւ:

Քարէ սանդուխներէ վեր ելանք, եկեղեց-
ւոյն սրածայր գմբէթը տեսնուեցաւ. քիչ քիչ
նորա անկիւններն ալ. արտաքին տեսքը այն-
քան հետաքրքրաշարժ չէ որքան ներքինը.
քանի մը սանդուխ ալ վար իջանք, փառակ
ծածքի մը ներքև բացուեցաւ եկեղեցւոյն
փայտաշէն փոքրիկ դուռը. հաստ քարէ սիւ-
ներ, բազմանկիւն քարուկիւր գմբէթներ կը
կազմէին գաւիթը. հոն էր նաև փոքրիկ ա-
ւանդատունը. ութ ոտք թանձրութեամբ կա-
մարէ մը կ'անցնէր՝ բուն եկեղեցին դէմէ է.
ճիշդ կամարին լայնութեամբը առագ սեղանը
հին եկեղեցեաց պէս փայտէ փորուած դմ-
բէթովը: Աւելորդ չ'եմ համարիր ըսել թէ գա-
ւառին երեք վանուց սեղաններն ալ միեւնոյն
ձևն ունին: Գմբէթին վրայ երեք սրածայր
գմբէթներ ևս կան աջ ու ձախ երկու պատ-
կերներով, մին Լուսաւորչայ, միւսը Ս. Ստե-
փանոս. սեղանին երկու քովի դասերը պատ-
տառէ են Լուսաւորչայ պատկերներով. սե-
ղանին զարդերն են մի քանի կոտորած խա-
չեր և մի գագնոց որուն վրայ տարուան մը
փոշի կար. արդէն եկեղեցին փոքր ըլլալով մի
սեղան միայն ունի. սեղանի վարի կողմերը
իրարու հանդէպ երկու գոգաւոր կամարներ
կը գտնուին, որք չ'են գիտցուիր թէ ի՞նչ
րանի կը ծառայէին: Աղթթիւ վերջ դարձանք
մեր առջի տեղն, ուր Սարգիս եղբայր մեզ
կ'սպասէր. «հոս եկէք որ Տ. Սահակին նստած
սենեակը սաղմոսներ» կոչեց. սողնաքով դու-
ռը բացուեցաւ և սենեակը իւր ծաղկեց ա-
ռաստաղով և որմերով ի տես եկաւ:

— Տէ՛յ կիտի Տ. Սահակ, շողգամ ա-
պուր ուտելէն հոգին ելաւ, ըսաւ Սարգիս
եղբայր. ամմա՛, ի՞նչ ընեմ, կարգացող (գի-
տուն) տէրտէր էր. Յամիկ կեցաւ, սենեակ-
ներն եփէյի թամիր ըրաւ, թէ որ 4—5 տա-
րի կենալու ըլլար նէ, ես գիտեմ թէ վանքը
ինչպէս կ'ըլլար:

Եւ իրաւ որ Արթ. Տ. Հայրը սենեակները
նորոգած է. Սարգիս եղբայր զմեզ դարանի
մը առջև առաջնորդեց. մենք կարծեցինք թէ
վանքին հարստութիւններն ցոյց պիտի տայ,
սխալեցանք, վասնզի վաղուց անոնք կորած
էին շահախնդիր վարդապետ վանահայրերու
չնորհիւ. միայն երկու հատ հին ձեռագիր
գիրք մնացեր էր. անոնց ալ առջևի թերթե-
րը թափած և յիշատակարանները կորսուած
էին: Այժմ վանքին ունեցածն ու չունեցածը
ասոնք են. երկու սենեակ վերնայարկ, գոմ,
ցորենի շտեմարաններ, երկու պատուած գիրք,

ընդարձակ պարտէզ մը. պարտէզը քիչ շատ
արգասաբեր է. ծիրաններ, խնձորենիներ և
որթատունկեր շատ ու շատ են որոց արդիւն-
քը վանահայրը ու հիւրերը կը վայելեն. հըն-
ձոց ժամանակ էր, ցորեններն կը հնձուէին.
օդը խիստ առողջարար է և թեթեւ, որքան
մարդ ծծէ՝ կարծես չ'յագենար:

Կիւրակէ երեկոյ ժամը երեքին ճամբայ ե-
լանք Մէջրա գալու համար. ԱստուածաՎառ
Լապտերը կ'առաջնորդէր մեզ:

ՍՏԵՓԱՆ Ա. ԵՐԵՅԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ԱՂՋԱԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ». գրեց Օրինդ ԱԼԻՍ.
Կ. Պօլիս, Տպ. ձիւլէլէկեան, 1891. 251 էջ,
փոքր միաձալ:

Պէտք չէ երբեք գանգատիլ թէ մեր ի-
գական սեռն անտարբեր է դէպ ի գրական-
նութիւն. Առ այս՝ զօրաւոր վկայ մ'է Օրինդ
Ալիսի «Աղջկան մը սիրտը»:

Օրինդ Ալիս նոր անձնաւորութիւն մը չէ
մեզ համար. Ամենուն ծանօթ է նա Անանիոս,
Սիպիլ և այլ կեղծ անուանց տակ հրատա-
րակած արձակ և ոտանաւոր գրուածներով:
Եթէ, ըսեմք ճշմարտութիւնն, Օր. Ալիս իւր
ներկայ աշխատութեան ճակատը գրողէր
բո՛ւն անունն, առաւել ընդունելութիւն պի-
տի գտնէր. վասն զի մեր ժողովուրդը մանա-
ւանդ քիչ մը անուններով նախապաշարուող է:

«Աղջկան մը սիրտը» գրուած է այնպիսի
լեզուաւ որ կը մատնէ թէ Հեղինակուհին աշ-
խարհաբար-գրաբարի պայքարին ժամանակ ի
նպաստ Գրաբարեանց դեր մը կատարած է:
Սակայն ֆռանսերէն բառերու ա՛յնքան ա-
ռատութիւն կայ որ, նոյն լեզուին քիչ շատ
հմտութիւն չունեցող մէկը՝ նոյն վէպն ըն-
թերցած պահուն բաւական դժուարութիւն
պիտի կրէ հասկնալու: Կը թողու՞մք մէկդի՝
բազմաթիւ տպագրական սխալներն, որ
գրքին արժէքը կը նուաստացնեն, թէ և
վերջը սխալացուցակ մը գրուած է:

Օր. Ալիս իւր բնածիր հանճարով ճոխա-
ցուցած է վէպն գանաղան նուրբ խորհրդա-
ծութեամբ և բնական նկարագրութիւննե-
րով, այնպէս որ «Աղջկան մը սիրտը» աւելի
իրաւ բանաստեղծական գրուած մը կը ներկա-
յանայ մեզ քան վիպասանութիւն մը: Եւ
կ'երեւի թէ Օր. Ալիս իւր ի Պրուսա, ի Պիլ-
ճիկ և ի Գաղատիա ըրած ճամբորդութենէն
մեծապէս օգտուեր է նկարագրութեանց կեն-
դանութիւն մը տալու համար:

Վերջապէս Օր. Ալիս իւր Վոսմ. նախոր-
դին նման մեծ ճիգ կը թափէ կինը բարձրացը-
նելու գիտմամբ, որ վաղ իսկ է մեզ համար:
Մօտէն կը ճանչեմք Օր. Ալիսի գաղափարնե-
րը, և անոր համար ի մասնաւորի կը շեշտեմք
այս մասն: Կ. Յ. Պ.

ՆԱԶԱՐԷԹ ԷՖԷՆՏԻ ՇԱՀՊԱՋ

Առաջին կարգի փաստաբաններէն Նա-
զարէթ Շահպաղ էֆէնտի, որ ժամանակէ
մը ի վեր ի Դամասկոս կը գտնուէր գոր-
ծով, այս անգամ մայրաքաղաքս դարձած
եւ ի Պահլէ-Գարու, Շապհը խան, թիւ
10 սենեակը հաստատուած լինելով, կը
յայտարարէ թէ պատրաստ է ըստ առաջ-
նոյն դատեր ստանձնել եւ ըստ ամենայնի
գոհացնել իւր յարգելի յաճախորդները:

ԿԱՊԱԴՈՎԿԻՈՅ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՀԻՆ ԼԵՋՈՒՆ ԵՒ ՆՈՐԱ ԱՐԴԻ ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԳԱՒԱՌԱՐԱՐԱՐԱՐ

(Շար. 85-րդ 45)

Գ. Գլխային մէջ Պ. Բառօլիտի յունարէն լեզուին Կապադովկիոյ մէջ ծառայման վերայ կը խօսի, սկսելով Աղեքսանդրի ժամանակներէն ու հասնելով մինչեւ մեր օրերը: Պատմութենէն գիտեմք որ Մակեդոնացի աշխարհակալին մահէն քիչ վերջը (322 թ. թ.) Կապադովկիա ուրիշ երկիրներու պէս մասն կազմեց մակեդոնական պետութեան: մակեդոնական անկեղծութիւնը լատինացի ու յաղթական զինուոց հետ յունական բարգաւաճ քաղաքակրթութիւնը և հելլէն հեշտալուր լեզուն մըտան, ծառայեցան Կապադովկիացեոց երկիրը: Պերկամա՝ Մագաղաթի գիւտովն, իւր ուսումնարաններովն, գիտուններովն արդէն լուսաւորութեան գլխաւոր կենդրոն դարձած՝ այդ ժամանակ հաշակաւորն Աղեքսանդրիոյ իսկ պահ մը մրցակից հանդիսացաւ: Գտնուեցան իսկ ոչ-յոյն թագաւորք ու իշխանք որ միախառն ու հաճոյք զգացին գրականութեամբ զբաղելու ի յոյն լեզու: Յանցանքն, եթէ կարելի է յանձնաք ըսել, չէր ասոր կամ անոր, այլ ժամանակին ոգին այդպէս էր որ ուղղեցութենէն չը կրցան զերծ մնալ իբրեւ մարդ: Ըստ վիսյուլեան Յերոնիմոսի, չը կար երկիր մը այդ ժամանակ յԱսիա, բաց ի Գաղատիոյ, ուր յունարէն չը խօսուէր:

Պլուտարքոս կը պատմէ թէ Տիգրան Միջագետքն և Ասորիքն Կապադովկիացի և Կիլիկիացի յոյն գաղթականներով լցուց, Կապադովկիոյ և Կիլիկիոյ տասներկու քաղաքներ քանդեց, ինչ որ Կապադովկիայէն թէ հելլենաց և յոյն գաղթականութեանց ստուար բազմութիւն մը կար այս կրկին երկրաց մէջ: Այս յունական գաղթականութիւններէն յունարէն լեզուն փոխանցելով ի Կապադովկիա, հոն Կապադովկերէնի տեղն անցաւ: Բայց բնական էր որ Կապադովկերէնը՝ դարերէ ի վեր տեղական լեզուն գոյլով, գիւրաւ տեղի չը պիտի տար եկամուտ յունարէնի: Բաւական ատեն երկու լեզու միանգամայն խօսուեցան: Պօղոս առաքեալ և իւր ընկերք աւետարանը յունարէն քարոզեցին Իկոնիոնի (Գօնեայ) մէջ զոր թէ և Լիգաօնացիք կը հասկնային, բայց լիգաօներէն կը խօսէին: Սիւրբապոստոս ժամանակ Կապադովկերէնը կը խօսուէր տակաւին բովանդակ գաւառին մէջ: Բայց քիչ յետոյ քրիստոնէութեան տարածմամբ, Կապադովկեան թագաւորութեան կործանմամբ և Կապադովկիա հռովմէական գաւառ մը դառնալով ու այսու յունական կենդրոններու մեծապէս մօտենալով, տեղական լեզուն սկսաւ տակաւ անհետանալ գէթ քաղաքներէն ուր հելլէն տարրը կը գերակշռէր, մինչդեռ Կապադովկերէնը կամ աւելի լաւ է ըսել, յունական Կապադովկերէն խառնակ լեզու մը կը խօսուէր դեռ գաւառին հեռաւոր կողմերը:

Շատ բնական էր որ երկրածին կոչու Կապադովկիացիք յունարէն խօսած ժամանակ պահեցին շատ բառեր, պարբերութիւններ և յատուկ սփեր նախկին Կապադովկերէնի, և Կապադովկիոյ գիւղացեոց ու մասնաւորաբար հեռաւոր տեղերու յունարէն խառնակ լեզուն, զոր կը յիշէ Մեծն Բարսեղ Բիւզանդեան, հարստութեան (dynastie) բովանդակ ժամանակամիջոցին պահուեցաւ և ժամանակին ընթացքէն ու պատմական պատահարներէն անց:

Ներով, հրաշիւք եկաւ հասաւ մինչեւ մեր օրերը, Կապադովկիոյ հեռաւոր անկիւններուն մէջ պահուած:

Ալիսի և Արգէոսի լեռնադաշտին հիւսիսային կողմը, Աղսաղի (սպիտակ լեռն) լեռանց չղթային մէջ կը գտնուին նաև մի քանի յունախօս հասարակութիւնք, բայց սոքա լազ գաղթականներ են որոց նման գաղթականութիւններ կը գտնուին Ալիսի հարաւակողմը Կապադովկիոյ յունախօսներուն մէջ, ինչպէս Սուլուճօվաթի, Մատէն յորս կը խօսուի յունալազ բարբառ մը⁽¹⁾: Այս լազ յունարէն լեզուն բաւական նմանութիւններ ունի Կապադովկիոյ մէջ խօսուած յունարէն գաւառաբարբառոյն հետ, և ասի շատ բնական է, եթէ ի նկատ առնուի որ Պոնտոսի բնակիչք Կապադովկիացի էին, հետեւաբար Պոնտոսի և մանաւանդ նորա ներսերը խօսուած յունարէն գաւառաբարբառը՝ հռովմէական ժամանակաց յունական Կապադովկերէն խառնակ լեզունէն ծնած է: Մասնաւորաբար Նիկոպօլոյ (Շապին Գարահիսար) կողմերը խօսուած լեզուն խիստ կը տարբերի Կապադովկիականէն: Կապադովկիոյ մէջ խօսուած այս յունարէնը տեղական լեզուային շատ զանազանութիւններ ունի: Յայտնոյս Անտիտաւրոսի հնագոյն բարբառներն են Միսթինը, Ղուրտոնոսինը, իսկ Անտիտաւրոսի մէջ Պարասպեոցը որոց գաղթականութիւններ են, ըստ աւանդութեան, Անտիտաւրոսի միւս յունախօս հասարակութիւնք, այսինքն Աւարքէյ, Կեպուռ քէյ և Քիսքէ (Քիսքիսոս, միայն թէ այս վերջինը Բիւզանդական ժամանակներէն և եթէ յայտնի է): Հարաւային Կապադովկիոյ ամենէն արեւմտեան ծայրը կամ մանաւանդ Լիգաօնիոյ մէջ կայ յունախօս գիւղաքաղաք մը, Շիլէ: Niebuhr՝ հոս խօսուած աղաւաղեալ յունարէն բարբառը յունարէնի և նախկին լիգաօնի միացորդաց խառնուրդ մը ընդունեց:

Այս լեզուի մասին ըրած հետազոտութիւններէս կ'երեւայ, կ'ըսէ հելլենակը, որոս Կապադովկերէնէն ունեցած լեզուական տարբերութիւնը, բայց այդու կարելի չէ վստահաբար վճռել թէ այս լեզուն Լիգաօնիոյ յունարէն խառնակ լեզունէն ծնաւ կամ ըսել թէ Շիլէացեոց և Կապադովկիոյ յունարէն բարբառներու մէջ տեսնուած լեզուական զանազանութիւնք հին Կապադովկերէնի և լիգաօներէնի լեզուական տարբերութիւնները կը յուսնեն աստիճան մը: Կարեւորագոյն տարբերութիւնը սա է որ ?! (ի՞նչ) հարցական դերանունին տեղ Կապադովկիացիք (Պարասպիք) (բօ) կ'ըսեն, իսկ Շիլէցիք օ՛ (գո): Այս երկու ձևերն ալ հնագոյն են որք ածանցներու մէջ միայն մնացած են, բայց օ՛=բօ քօն աւելի հին է: Կապադովկիացիք կ'ըսեն վրեյի՛լօ =կանչել, ձայնել իսկ Շիլէցիք վրիա՛ւֆօ: Բայց ընդհանրապէս լեզուական տարբերութիւնը մեծ չէ: Կապադովկերէն լեզուի ճշգրիտ տիպարը, Կապադովկերէն բաղմաթիւ բառերը, և այս լեզուն ընդհանրապէս ըստ իսկարեւորագոյն նշխարք Պարասպեոց լեզունէն մէջ պահուած են: Պարասպ կամ Պարասոն կը գտնուի Սարոս գետի (այժմ Զամանդիա սու) աջ ճիւղին վերայ, Անտիտաւրոսի գետաբանաջելի կիրճերուն մէջ, գրեթէ 12 ժամահեռու դէպի հարաւային կողմն Արգէոսի լեռնադաշտին և 24 ժամայն տեղէն ուր Անտիտաւ-

(1) Հարաւային Կապադովկիոյ այս Լազեր կրօնապէս քաղաքատեղի առաջնորդին երաւասութեան ներքեւ են:

րոս կը միանայ կիլիկեան Տաւրոսի հետ Կիլիկեան Դրանց մօտ: Այն նեղ հովիտն յորում է Պարասպ, չըջապատուած է Ալատաղի զանազան լեռներովն որք Անտիտաւրոսի մեծ գծին հարաւ-արեւմտեան չղթայն կը կազմեն: Փոքրիկ գաւառին և գիւղաքաղաքին չըջակայ այս բարձրաւանդակներն ծածկուած են ապառաժ ժայռերով որոց մէջէն երկայն ու խիստ զարկվայր և խորթ ու բորդ արահետ մը կը տանի Պարասպի հովիտը: Այս փոքրիկ գիւղաքաղաքը և այն հովիտն ուր սա կը գտնուի, ո՛չ միայն աշխարհագրական, այլ և պատմական ճշմարիտ օվասիս մը կը կազմեն այդ կողմերը: Որովհետեւ նախ աշխարհագրական ու բնական տեսակէտով այս հովիտը չըջակայ վայրաց ժեռուտ ժայռերու և անապատ կիրճերու մէջ միակ յունութի հովիտն է, ուր կը գտնուի բաղմամարդ ըսուելիք միակ գիւղաքաղաքն Պարասպ, թափառական թիւրքմէն ցեղերու մէջ կորած: Երկրորդ, պատմական և ազգաբանական տեսակէտով Պարասպի բնակիչները իրենց քրիստոնէական կրօնին և հնաձե յունարէնին հետ զարգիս Սիլիւթացեոց ամայութեան մէջ պատմական աշխարհ մը կը պարզեն ուղևորին մտաց առջև:

Պարասպ ուղադրաւ բեկոր մ'է բիւզանդեան և միջնադարեան Կապադովկիոյ և Կապադովկիա բիւզանդեան հելլենութեան, որ նախկին Կապադովկիացեոց և գաղթական շեւեռաց քրիստոնէութեամբ ի մի ձուլուելովն այսպէս կազմուեցաւ: միանգամայն կարեւոր կենդրոն մ'է հարաւային Անտիտաւրոսի կողմերը ցիր ու ցան սփռուած յունախօս Կապադովկիացեոց: Սոյն գիւղաքաղաքը գիրքէն և անունէն ինձ առաջին անգամ այնպէս երեւեցաւ թէ հաւանականաբար կը գտնուի նախկին Գալաթիոնի տեղը, ուր կար մահեան և պաշտօն բերաւիս կամ Ֆերաւիս Արտեմիսի: Բայց երբ Պարասպի չըջակայները խնամով քննելէ վերջը քաղաքին հնութեանը վկայող ու է յիշատակարան մը չը գտայ, կ'ըսէ հելլենակը, նկատեցի թէ սխալ է կարծիքս: Բաց աստի, Տաւրոսի ստորոտէն և Կիլիկեան դռներէն ոչ հեռու, Կապադովկիոյ և Կիլիկիոյ սահմաններուն մօտ, Բամբլըլի հովիտն երբ կ'անցնէի, Թովուզ խաւ ըսուած տեղը նշմարեցի վաղեմի քաղաքի մը աւերակները որ ըստ ամենայն հաւանականութեան կը համապատասխանէ Գալաթիոնի դրոյ: Կը թուի թէ Պարասպի հնութիւնը կը հասնի արաբական յետոյ մոնղոլեան և թրքական արշաւանաց ժամանակամիջոցին, երբ բնապէս ամառու և գետաբանապատոյց գիրքովն ապաւէն եղաւ գաւառային կողմերէն Անտիտաւրոսի դռաբանապատոյցի հովիտները փախչող քրիստոնէից: Դժբաղդաբար մինչդեռ Պարասպիք դէպ ի իրենց հովիտը խուժող արշաւողաց դէմ իրենց դիւցազնական դիմադրութեան, արշաւողներէն բնաւ երբէք չը վնասուող իրենց երկրին, իրենց պեղովանքեան ծաղման մասին բաւական սնապարծ աւանդութիւններ ունին, իրենց գիւղաքաղաքին պատմութիւնը լուսաբանող ռամակական երգեր չեն պահած իրենց Պարասպական յատուկ բարբառին մէջ որ Կապադովկիոյ բոլոր գաւառաբարբառներուն հնագոյնն է և այս տեսակէտով ամենէն ճոխն բանասիրական և լեզուաբանական հետազոտութեանց համար: Կ'երեւայ թէ Պարասպ երկու հարիւր տարի առաջ հիմնադրուէ աւելի բարգաւաճ էր, որովհետեւ Ճիհան նուամայի մէջ (Բիւզանդուր Աշխարհագրութիւն թուրքիոյ ժէ դարու) Զամանտայի չըջակայից քաղաք-

ներուն հետ կը հաշուէր։ Բայց յիսուն տարի առաջ առաւել բազմամարդ էր քան այժմ։ Ֆարասացիք մեծ վնաս կրեցին մեր ժամանակները վերջացող Գոչանօղլուներու հաշակաւոր իշխանութեան ատեն։ Արդէսի լեռնադաշտին յունական հասարակութիւնը, ինչպէս Անտրոնիքոն, Սինասոս, ընդունեցին ֆարասացաց ամրոյժ գաղթականութիւններ։ Այսպիսի ցրումն և թրքաց հետ դրացութիւն մը ֆարասացաց լեզուն մէջ յառաջ բերաւ այնպիսի կոշտ թրքաբանութիւններ որք կարծել կուտան թէ մէկ երկու սերունդ վերջը յունարէնը տեղի պիտի տայ թրքերէնի։ Այս այսպէս է Կապադովկիոյ ուրիշ շատ յունախօս ժողովրդոց մէջ ևս։ Ծնորդիւ թրքաց հետ խաղաղ յարաբերութեանց ու դրացնութեան, ու շատ տեղեր վարժարանաց չգոյութեամբն, թրքերէն լեզուն՝ իրիւ տիրող ժողովրդեան լեզուն՝ աւելի հաստատ հիմն կը գտնէ։ Արդէն թրքական երգեր շատ կողմեր տեղական ազգային երգոց տեղն անցան որք տեղ տեղ բողբոլին անհետացած են։ Ուրեք ուրեք ալ կ'երգեն պառաւ կիներն միայն որք մայրենի լեզուն կը պահեն։ Ծատ ընտանեաց մէջ տեսանք ծերունի մայրեր ու հանիներ որք յունարէն կը խօսէին և թրքերէն բնաւ չէին հասկընար, և տղաքներ որք բնաւ կամ շատ քիչ յունարէն կ'իմանային։ Յ'Անտալիա ուր քիչ տարիներ առաջ յունարէն կը խօսուէր, այսօր գրեթէ բոլորովին անհետացած է այս լեզու։ Կը կասկածուի որ վաղ կամ անագան այսպէս պատահի բոլոր յունախօս գիւղօրէից մէջ։ Perroti մարգարէութիւնը պիտի իրականանայ իսկոտ միաստաբար կերպով Կապադովկիոյ յունարէն լեզուն և հելենականութեան մասին, կամ ինչպէս կը նախատեսէր գաղղացի աշխարհագիրն, կրթութեան տարածմամբ վարժարանաց մաքուր յունարէն լեզուն գործածուիլ սկսելով, պիտի անհետանան Կապադովկիոյ յունարէն գաւառաբարբառոյն հին բառերն, պարբերութիւններն և ռաւական յատկութիւնքն։ Բայց դառնանք մեր գլխաւոր նիւթին։

Որովհետեւ ֆարասացաց գաւառաբարբառը Կապադովկիոյ նախահելենական արիական լեզուն կարեւորագոյն մնացորդն է, յունական գաւառաբարբառը ըսելով՝ այս լեզուն պէտք է հասկնալ յընթացք մեր գործոյն։ Ինչպէս որ ըսինք, այս յունարէն բարբառոյն մէջ պահուած արիական հին լեզուն մը բեկորները կ'ապացուցանեն՝ այս արիական լեզուն, այսինքն Կապադովկիերէնի, հելեներէնի, լատիներէնի և միւս արիական լեզուաց, այն է Սանսքրիտերէնի, պարսկերէնի, հայերէնի ու հիւսիսային արիական լեզուաց, գոթերէնի, լեթուաներէնի, սլաւ և կելտականաց հետ ունեցած ազգակցութիւնը։ Այսպիսի խնամութեան մը օրինակները կը դնեմք աստ նախապէս յիշուած լեզուներէն։

(Շարունակելի) Ն Ա Ր Հ Ի Մ

ԱՂԱԳԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ. Դրեց Օրիորդ Ալիս (Ժածկանուն)։ Իւր արձակ և ոտանաւոր գրութեաներով ծանօթ տաղանդաւոր գրագիրուհւոյ մը գրչէն ելած վէպ մ'է սիրուն, տեղական կեանքէ առնուած, բաղկացեալ 251 երեսներէ։ Դին 12 ղրուշ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՍԵԼԱՆԻԿ, 26 Յունիս 1891. — Պարտ անձին կը համարիմ Պատ. Թերթիգ միջոցաւ ջատագովն հանգիստնալ տեղւոյս նորագաղթ ազգայնոց օրուան կարևոր գործառնութեանց որք հրատարակութեան չեն անարժան։

Քանիցս անգամ մայրաքաղաքիդ ազգային լրագրաց մէջ յիշեցուցած ինկելով Թեսաղոնիկէի Հայ գաղթականութեան անմեղ մանկըււոյն՝ ի գիրի օտարազգի նախակրթարանաց դիմելն առ ի չգոյէ ազգային գէթ մի ծաղկոցի, սորա դարմանը մեր մտահոգութեան առարկայն եղած էր. ուստի ջանացինք, աշխատեցանք և գրեցինք ուր որ անկ էր։ Դեժբաղդարար մեր բաղձանաց իրագործումն ինչ ինչ պատճառներով յետաձգեցաւ, որով առկաւին չէ փոխուած մեր խաղաղ դիրքը. մեր մանկուոյն ամենամահաբաժնէ դաստիարակութեան խնամն կը շարունակեմք օտարաց յանձնել, որով փոխանակ իւր մայրենի լեզուաւ հայ, ջուր, միս, ևլն, արտասանելու, բէմ, բսօմի, լեպա, լօ, նեո, վօսա, ևայլն։ Այժմ մեր սոյն անմեղ սերունդն, ի բաց առեալ իւր մայրենի լեզուն, կարող է խօսիլ չորս լեզուներ. այս ալ գէշ չէ թէ և, սակայն մի գուցէ ընթերցողաց ծիծաղը գրգռեմ. չափահաս ա'լ եւս, գաղղիագէտ և անգլիագէտ մի օրիորդ, երբ օր մը Հայերէն Քերականի դասն առնուլ այցելած էր իւր դասախօսին. խա՛, խա՛, զո՛ղ, զո՛ղ, խաղաղ. երբ իրեն հարցունեալ թէ այս բառ ի՞նչ կը նշանակէ, «չգիտեմ» պատասխանը զարմանք ազդեց, և երբ «իւզիւմ չէ՞ք կերած, օրիորդ» ըսուեցաւ, «ան խաւօ՛ղ է և ո՛չ թէ խաղաղ» գոչեց իսկոյն. մակարեցեցէք։

Իրաց սոյն վիճակը դարմանելու և ապագայ չարեաց առաջն առնելու համար հարկ էր ունենալ հաստատուն մատուռ մը և նորա կից գոնէ ծաղկոց մը, որով երկու դժուարալուծելի խնդրոց վախճան պիտի տրուէր, ազատել Ազգը ծանրաբեռնեալ տուրքէ զոր կը վճարեն առժամանակեայ տան վարձու։

Այս խորհուրդն իրականացնելու համար, Ս. Հոգեգալտեան տօնի օրն հանգանակութեամբ կառուցանելի շէնքին գետինը դնելու որոշում տրուեցաւ 350 օսմ. ոսկով և 1288 կանգունաշախի յարմարագոյն հող մը ծախու առնուելով պաշտօնական «Թագրիրներով» սեպհականացուցինք, ի մեծ բարեբաղդութիւն տեղւոյս այցելու հովիւ Տ. Արսէն քահանայ Խաչոյեանի, որում ոչ սակաւ պատիւ կը բերէ բարեպաշտ բարենախանձ և անձնուէր Հօտի մը գլուխ գտնուիլն։

Այժմ կ'սպասուի շինութեան հրամանագրոյն. յուսով եմք թէ այս մասին պէտք եղած բարձր աջակցութիւնը բարեպաշտ ազգայնոց կողմանէ պիտի կարեմք վայելել նորագաղթ Մակեդոնացի ազգայինքս։

Ի ՄԱԼԿԱՐԱ, յուլիս 14 կիւրակէ օր տեղի ունեցեր է Մամիկոնեան վարժարանի տարեկան մրցանակաբաշխութեան հանդէսը, ի ներկայութեան ազգայնոց խուռն բազմութեան, Քայմաբաժմ Սալիհ պէյի, Հաքիմ էֆէնտի, Միւֆթի էֆէնտի, Կայս. բժշկական վարժարանին ուսանողներէն Րիզա և Յէյզի պէյերու, ինչպէս նաև կառավարական պաշտօնէութեան մեծագոյն մասին։ Յոյն երեւելիներէն՝ Առաջնորդական փոխանորդ Հօր, Էքընտար էֆէնտի, ևլն, ևլն։ Ն. Կ.

Վեհափառութեան ճօնեալ երգով մը հանդէսը բացուելով, յաջորդաբար քննուեր են բարձրագոյն կարգի աշակերտք. Պարոնայք Վահան Պօղոսեան, Տիրան Տեփանեան և Եղուարդ Պօղոսեան, որոց քաջարի պատասխանիք զանազան ուսմանց մէջ, որպիսիք են Թուրք. Արար. և Պարսկ. քերականութիւնք, Ֆրանսերէնէ ի Տաճկ. և փոխադարձ թարգմանութիւնք ընդհանուր գնահատութեան արժանացեր են։ Վարժարանին ուսնունք արտասաներ են նաև, ընդմիջմամբ երգոց, տաճկերէն և ֆրանսերէն գեղեցիկ հատուածներ ու առակներ։ Զանազան լեզուներով գեղեցիկ և հմտալից բանախօսութիւններ արտասաներ են վարժարանին Տնօրէն Նշան էֆ. Թորոսեան, Քայմաբաժմ Սալիհ պէյ, Առաջնորդական փոխանորդ Արթ. Տ. Բարթուղիմէոս Հայրն և ի վերջոյ Րիզա պէյ։ Հուսկ յետոյ Նշան էֆ. կարդացեր է 90—91 տարեշրջանի տեղեկագիրն, մատուցանելով նաև իւր հրաժեշտի ողջոյններն առ ներկայս և իւր վերջին յորդորները տալով առ աշակերտս։ Հանդէսէն յետոյ Թաղ. Խորհուրդը խառն ժողով գումարներ է ի կարգագրութիւն դարձուցական տրոց գանձման խնդրոյն, որոյ անկերպարան և յուսահատեցուցիչ վիճակը պաշտօնէութեան վնասութիւն պատճառեր և Նշան էֆէնտիի հրաժարման տեղի տուեր է։ Պատ. Խորհուրդն որոյ ազնիւ անգամը ամէն ջան ի գործ կը դնեն ի բարեկարգութիւն ամէն գործոց, — կ'ըսէ մեր Թղթակիցն Պօղոս էֆէնտի Ա. Յարութիւնեան — միահամուռ մերժեր է Նշան էֆէնտիի հրաժարականն և յուզուած խնդրներն բարուք կերպով կարգադրեր։

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Լ ՈՒՐ ԵՐ

Պատգոնաբաշխութիւնք. — Դրոգ քիլիսէ գաւառին կառավարիչ անուանեցաւ Մուսթաֆա Նէշէթ փաշա, նախորդ կառավարիչ Մէրէզի։ — Գանտիայի կառավարիչ անուանեցաւ Միրլիփա Ապտուլլահ փաշա, կառավարիչ Տէպրէի։ — Հոտէյսայի կառավարիչ անուանեցաւ Ֆէյզի փաշա, հրամանատար ոստիկան-գինուորաց Սուրիոյ նահանգին։ Կըրթական նախարարութեան մէքըպլի անուանեցաւ Կայս. պալատան թարգմանիչներէն Սըրրի պէյ։ — Կարնոյ կեդրոնական նախահանգաւարանին ընդհանուր դատախազի օգնական անուանեցաւ Հիւսէյին Հիւսնի էֆէնտի, ընդհ. դատախազի օգնական Սինուպի և նախկին շրջանաւարտ Իրաւագիտական վարժարանին։ — Սինուպ գաւառական ընդհ. դատախազի օգն. անուանեցաւ Ապտուրրահման Ազմի էֆէնտի, նախկին շրջանաւարտ Իրաւագ. վարժարանին։ — Պրուսայի նահանգին Կէօնան գաւառական գայմագամ անուանեցաւ Էշրէֆ էֆէնտի, գայմագամ Քէմէր Էտրէմիտի, և նմա յաջորդեց Հասան պէյ։ Ռոտոսթոյի կառավարիչ անուանեցաւ Նէճիպ փաշա, նախկին կառավարիչ Մէրէզի։

Ասիանք. — Սանիյէի Բ. աստիճան տըրուեցաւ Տպագրական Տեսչութեան պաշտօնէայներէն սլավերէն լրագրաց քննիչ Մուսթաֆա Նատիր պէյ, և Սալիսէի աստիճաննոյն Տեսչութեան քարտուղարներէն Հիւմէթ պէյ։

Պատգոնաբաշխութիւնք. — Դ. կարգի Օսմանիյէ պատուանշան տրուեցաւ Տիգրանակերտի Բ. ոստիկանապետ Ազիզ էֆէնտի և Գ. ոստիկանապետ Ահմէտ էֆէնտի։ — Ե. կարգի

Մէծերէն՝ նոյն նահանգին ոստիկաններէն Սայիտ ու Ապտուլահ էֆէնդիներու: Լիա-
դաթի ոսկի չքաղարամ տրուեցաւ Վանայ,
Հէքքեարիի ու Պայազիտի պահեստի զօրաց
հրամանատար Միրիքիւմ Ահմէտ Համտի փա-
շայի:

— Խարբերդի պաշտօնական լրագիրը կը
հրատարակէ Արաբկիրու Հայ երեւելաց բազ-
մաստորադիր մէկ գրութիւնը, որով յայտնե-
լէ յետոյ թէ Արաբկիրու մի քանի պարզամիտ
Հայոց անհաճոյ ընթացքը ցաւ պատճառած է
ազգին ընդհանրութեան, գոհունակութեան
արժանի կը գտնեն՝ այդ կարգի եպերեկ ըն-
թացքի տէր անձանց գէշ արարքն արգելելու
համար կուսակալութեան ձեռք առած մի-
ջոցներն, և ի վերջոյ առ կայսր կառավարու-
թիւնն իրենց տաճած հաւատարմական զգաց-
մանց հաւաստիքը կ'արտայայտեն:

— Կարնոյ բանտին մէջ բանտարկելոյ միջև
կալու մը տեղի ունեցեր է յուլիսի 10ին ժա-
մը 8 1/2 ին: Բանտարկեալներէ մին սպաննը-
ւեր է փայտեայ հողմաթափի հարուածով մը:
Կալուն արգելելու համար ոստիկան զինուո-
րաց կողմանէ արձակեալ հրացաններու զըն-
դակներէ երկուքն վիրաւորած են կուսարար
բանտարկեալներէ երկուքն թեւերն: Վեց զի-
նուորք ևս փոխադարձաբար վիրաւորուած
են: Քննութիւն բացուած է:

— Տէրսիմի աւազակներէն մի քանի ան-
ձինք՝ Գանկը Գալագ անուն տեղն յարձակե-
ր են երգնկայէն եկող Բիլիի ու Բալուայ կարա-
ւանաց վրայ և անասունները յափշտակելով
լեռը տարեր են: Մագիերտի Թապուր Աղա-
սին իմանալով, իւր մարդերով հալածեր է ա-
ւազակներն մինչև չորս ժամ հեռու և յաջո-
ղեր է ետ առնուլ յափշտակեալ անասուններն:
Բիւրտերէն մին վիրաւորուեր է և միւսները
լեռը փախեր են:

— Հնտախորը սաստիկացեր է ի ձիւտե-
բազմաթիւ ուխտաւորաց համարմամբն պատ-
ճառաւ:

— Չիրան Ուշաղը Աշիրէթէն Շահին օղ-
լու Հաճի՝ Խարբերդի կառավարութեան դի-
մելով հնազանդութիւն յայտներ և խոստա-
ցեր է յետ այսորի՝ հնազանդ և բարեք ըն-
թացքի մէջ պահել իւր Աշիրէթին պատկա-
նող անհատները: Խարբերդի կուսակալու-
թիւնը հրամայեր է Մալաթիոյ կառավարչու-
թեան՝ ընդունիլ անոր հնազանդութիւնը:

— Բարբերդի եկնի քէօյ գիւղին մէջ երե-
ւան ելած աւազակները հալածելու ու ձեր-
բակալելու համար զրկուած զինուորք և ոս-
տիկան զինուորք յուլիս 11ի գիւղերը ժամը 4
ին Խալսօ գիւղին վարի կողմն անոնց հանդի-
պելով, ժամու մը չափ կուլ մը տեղի ունե-
ցեր է: աւազակներէ երկուքն սպաննուեր և
տասն վիրաւորուեր են: զինուորներէն մին
միայն թեթեւապէս վիրաւորուեր է: Մնաց-
եալ աւազակը ի վերջոյ յաջողեր են լեռնոտ
ու քարոտ տեղերէ Դերջանի կողմը փախչիլ:
Ապանեալ աւազակաց գիւղները յօրինակ այ-
լոց կառավարական պաշտօնատան առջև դըր-
ւեր են ի տես: Աւազակներէն գրաւուած
կարասիք ևս դատարանին յանձնուած են:

— Կը յիշուի թէ ի Գում գարու Նշանճը-
յի բազանեաց հնոցպան Դաւիթ և որդին
Պապիկ անցեալ տարի հօգամեայ բերդարգե-
լութեան դատապարտուած էին: Վճարեկ
ատենը բեկանելով զայս վճիռ, վերստին ե-
ղեւնազատ տառնին յոյժ էր ի քննութիւն:
Եղեւնազատ տառնին այս անգամ վերստին
զրադեցաւ այս դատով, և լսելով դատապար-

տելոց փոխանորդ փաստաբան Խնդիր էֆ. Սի-
մոնեանի առարկութիւններն, անպարտ ար-
ձակեց զԴաւիթ և զՊապիկ, որք արձակեցան
բանտէն:

— Ծանուցուած է ամէն կողմ ազգարա-
բել ժողովրդեան, որ երբ ցամաքի կամ ծո-
վու ճամբով օտար երկիր կ'երթան, կանոնա-
ւոր անձադիր ստանան, որպէս զի դժուա-
րութեանց չը հանդիպին իրենց գացած տե-
ղերը:

— Եւրոպական և ասիական երկաթուղի-
ները ծովուն տակէն փապուղիով մը միացնե-
լու մենաշնորհ խնդրած է Պ. Բըրէտը, ի հա-
շիւ Սօսիթիէ սէ Ֆորժ քլ Ֆրանս ընկերութեան:
Կառավարութիւնը պիտի անցնի խոշտակի մը մէ-
ջէն որ պիտի դուրս վիճակոյտեցու զրայ:

— Էրէյլիի և Չանթայի միջև Ումուրճա
լսուած տեղը գտնուող հարուստ ագարակի
մը պետը գաղղիացի Պ. Բէյման և ընկերն Պ.
Րիւֆիէ եօթն աւազակաց կողմէ՝ բուռն դի-
մադրութենէ յետոյ՝ լեռը կը տարուին, և ա-
պա Րիւֆիէ կ'արձակուի, որպէս զի 5000 ոս-
կի փրկանք բերէ Բէյմանի արձակման հա-
մար: Կ'ըսուի թէ աւազակաց պետը, Թոմաս,
ոչ այլ ոք է եթէ ոչ Ալթանաս, Սինէկիի ար-
կածին հեղինակը: Ֆրանսական զեւսական Մոն-
թէպէլլօ կոման ստանձնած է խնդիրն:

— Կիիթիէնէն կը գրեն մեզ թէ, տեղ-
տեղոյն Հայ հասարակութիւնը յուլիսի 28ին
ցաւալի կորուստ մ'ունեցեր է յանձին Մի-
նասեան գերդաստանի նահապետ Մեծ. Հա-
ճի Աւետիս տղայի, 77 ամեայ պատկառելի
ծերունոյն որ միշտ օժանդակ հանդիսացած
է եղբւր տեղոյն ազգային հաստատութեանց
և աղքատաց: Յուզարկաւորութիւնը հանդի-
սաւոր կերպով կատարուեր է ի ներկայու-
թեան խուռն բազմութեան: Դամբանական
խօսեր են Արթ. Տ. Յեսու քահանայ և Մայր
եկեղեցւոյ վարժարանի աշակերտներէն Պ.
Միհրան Կ. Ճէմէճմեան:

— ԳԱԶԻԲԵԿԻ կը գրեն մեզ. — Ապտինի
պալատին մէջ ծագած հրդեհին վնասը 30,000
անգ. ոսկոյ հասնեց Տիգրան փաշայի նախա-
գահութեամբ կազմեալ մասնաժողովն: Հըր-
դեհի միջոցին անգլիական և արաբական զօր-
քերէն եօթն հոգի այրած են: Տաքերը խիստ
սաստիկ են: Չերմութեան առաւելագոյն առ-
տիճանն է ընդ հովանեաւ միշտ իւր 40 մեր
Ապտինի փողոցին մէջ: Հիւանդութիւն ալ
չառ կայ այս միջոցին: Բօլէրայի մասին մեծ
սագնապի մէջ են մարդիկ, բայց յուսամ թէ
եղբայրս անվնաս կ'ազատի ի շնորհս կառա-
վարական հսկողութեան:

— Գոհութեամբ կը ծանուցանեմք թէ,
Վեհ. Սուլթանն իւր անսահման բարեգթութե-
թեամբ բարեհաճեր է ներումն չորհել Եւ-
զուկիացի ազգայիններէն Փառապանեան Գէորգ
և Արգարեան Կարապետ էֆէնդիներուն, որք
յԱփրիկեան Տրիպոլիս աքսորեալ էին երեք
ու կէս տարիէ ի վեր:

— Բաղէշի նահանգին համար որոշուած է
չորս բժիշկներ յատկացնել 1000 ուկան զրուշ
ամաթոշակով, զոր հայհայթելու համար՝ ոչ-
խաբաց զենման տուրքը 40 փարայի բարձ-
րացած է: Այս բժիշկներէ մին պիտի պաշ-
տօնավարէ նահանգին կեդրոնին մէջ, երկ-
րորդը՝ Մշոյ, երրորդը՝ Սիւրբի, ու չորրոր-
դը՝ Կինճ գաւառաց մէջ:

— Թեգեոսի և ի Հալէպ, հանրային մաք-
րութեան համար յատկանալի ծախուց փո-
խարէն՝ կենդանեաց զենման տուրքն աւել-
ցած է: այսպէս, մէն մի ոչխարէ ու այծէ
60 փարա, գառնուկէ՝ 30 փարա և ուլէ՝ 20
փարա պիտի առնուի:

— Ի Զմիւռնիա կառուցանելի մանարանին
յատուկ գործիներն մէկ անգամու համար ա-
զատ պիտի մնան մաքսատուրքէ:

— Բարձրագոյն յանձնաժողով մը կ'զբաղի
Պոլսոյ և Իսկիւստարի միջև ձգուելիք կա-
մուրջի մը մենաշնորհի խնդրով: Խնդրար-
կուք են Պ. Պ. Ճիանօ և Կուրիէ:

— Իրենց պաշտօնավարութեան մէջ ինչ
ինչ զեղծումներ գործած լինելով, դատա-
տանի ենթարկուած են Տրապիզոնի Պաֆրա
գաւառակին Նախի ու Նախական դատա-
րանի նախագահ Մուսթաֆա Ֆէհմի էֆէն-
տին, Տիգրանակերտի Նըսիպին (Մծրին) գա-
ւառակին նախական դատարանի նախորդ
անգամ հարցաքննիչ դատաւոր Ալի աղան,
օգնականը Տափուտ էֆէնտին, ոստիկանու-
թեան պաշտօնեայ տեղակալ Հաճի Մէհմէտ
էֆէնտին և քարտուղար Էօմէր էֆէնտին,
Խարբերդի նախական դատարանի պատժա-
կան ճիւղին նախագահն ու անդամները, Տը-
րապիզոնի էթնէ գաւառակին նախական դա-
տարանի նախկին հարցաքննիչ դատաւոր Ալի
աղան, Մարաշի էնտէրին գաւառակի նախ-
ական դատարանին անգամ ու հարցաքննիչ
դատաւոր Թորթի պէյը:

— Այս առուր Սապան կը գրէ թէ Հա-
յազգի մը 3000 ոսկի կտակած է Հայոց Պատ-
րիարքարանին, պայմանաւ որ անոր տոկոսը
բարեգործական նպատակի մը յատկանայ: Կը-
տակողն մինչև ցմա՜հ ինքը պիտի մատակարա-
րէ իւր դրամը, իսկ յետ մահու՝ Պատրիարք-
ները պիտի լինին կտակակատար:

— 2000 ոսկոյ նուիրատում տալադրուե-
լով, նպատակ պիտի հաւաքուի իսլամ ուխտա-
ւորաց պէտքերը հոգալու համար:

— Մայրաքաղաքիս վաճառականներէն
Պետրոս էֆ. Մարկոսեան, գրամատեաց ըն-
կերութիւն մը կազմելով ի Փարիզ, Տէտէ Ա-
ղաճէն ի Սեւանի երկաթուղոյ գիծ մը շի-
նեւու մենաշնորհ խնդրած է: Ի մօտոյ Նիկո-
միդիա-Տիգրանակերտի գիծին համար ևս մե-
նաշնորհ պիտի խնդրէ:

— Ի Պրուսա հաստատելի անկեղանցին ի
նպատակ հանգանակեալ գումարը 37,222 զըշի
հասած է:

ՎԱՂԻԿԻ ԹՎԱԿԱՅԻՆԻԹԻՒՆՔ

Մալխաթ. Ա. Յ. 110 փարա:
Կիւրիւն. Ս. Ս. Ստացանք Չեր և Յ. Թ. ի վնաս-
մանները:

Բաքեդ. Խ. Մ. Բաժանորդագրութիւնը գաղղեցնե-
լու սպառնալեաց ներքև թղթակցութիւն կամ յօդու-
ած չեմք տպեր, ինչ որ ալ լինի: Շատ կը սխալեք, ե-
թէ կը կարծէք որ բաժանորդ մ'իրաւունք ունի ուղա-
ծը տպել տալու թերթին մէջ: Վնասողի ինչ որ յարմար
կը գտնէ հրատարակութեան և ինչ որ կարող է հրա-
տարակել, զայն միայն կը հրատարակէ՝ առանց ներ-
գործուելու որ և է ճշմարտութեան:

Ահալ. Յ. Ս. Առաջին անգամն է որ ձեզմե
նաւակ կ'ստանամք: Ար յիշած ներքիտեալ նամակը և հե-
տեալաբար ձեր յիշած ներքիտեալ գումարը չեմք ստա-
ցած. թերթն այս պատճառաւ չը գրկեցինք: Տեղւոյդ
Ներքես վարդ. Գանիկէլեանին՝ իւր իսկ խնդրանքը ե-
րեք ամիս շարունակ հինգ օրինակ Վնասողի գրկեցինք
և յետոյ՝ բաժնեկիները չ'ստանալով՝ գաղղեցուցինք.
երբ բաժնեկիները զրկած եմք կ'ըսէ, կամ կը ստէ կամ
զրկած լինելը պէտք է հաստատուի: Ի Մամեստիա բա-
ժանորդ չ'ունիմք մեք. եթէ ուրիշ միջոցաւ կ'ստանան
զայդ չեմք գիտեր: Գանիկէ վարդ. թո՛ղ հաճի գրկել իւր
ստացած թերթերուն արժեքները:

ԱՐԺԻՔ ԳՐԱԾՈՒՄ

Օրմ: չորան 100 զըշ և

Մէծերէն	108	Վեհայ	403
Քառորդ մէծիւ	107 20	Բարեպետ	89 40
Մանր մէծիւ	102 20	Նարեկեան	87 42
Մէծալիք	100 30	Գրիկեց	51 40
Հինգեոց	101 20	Առաջ չորան	109 30

Մանեկ թղթագրութիւն (Յ 78)

Գ. Կոնստանտին (երեկոյ) 20 Գ. Կոնստ. երկ. քառան 66 1/2
Թահվիլ. Օրմ: 4 0/0 77 20 Թաւաղիկ 49

ԱՐՏՈՒԱՏԻՐ Ա. ՍԱԳԱՆԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ՆՏԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Էսկի-Ջապիէ փողոց, թիւ 61